

Antwoordnota

**Inspraak Kennisgeving
Strategische
milieueffectenrapportage
Ontwikkelingsschets 2010
Schelde-estuarium**

Antwoordnota

**Inspraak Kennisgeving
Strategische
milieueffectenrapportage
Ontwikkelingsschets 2010
Schelde-estuarium**

Voorwoord

Voor u ligt de antwoordnota inspraak Kennisgeving Strategische milieueffectenrapportage Ontwikkelingsschets 2010 Schelde-estuarium. Deze antwoordnota is opgesteld door ProSes namens de initiatiefnemers (Directie Zeeland Rijkswaterstaat Nederland en Administratie Waterwegen en Zeewezen van de Vlaamse Gemeenschap).

De antwoordnota bericht de insprekers over hoe het bevoegd gezag omgaat met de inspraakreacties. ProSes wil de insprekers, namens de initiatiefnemers, bedanken voor hun reactie.

Wat vooraf ging

De procedure ging van start met de publicatie van de Kennisgeving in de Staatscourant van 14 november 2003. Tegelijk werd de ter inzage legging op 14 november 2003 aangekondigd in drie Vlaamse kranten.

Gedurende de periode van 17 november tot en met 17 december 2003 heeft de Kennisgeving ter inzage gelegen. Deze Kennisgeving is de formele start van de Strategische milieueffectenrapportage Ontwikkelingsschets 2010 Schelde-estuarium (kortweg s.m.e.r.¹¹). In de kennisgeving wordt kort *het onderzoeksprogramma* voor een s.m.e.r. gepresenteerd, d.w.z. een beschrijving van de te onderzoeken projecten en maatregelen en een beschrijving van de relevante milieueffecten.

Het inspraakpunt Verkeer en Waterstaat heeft in totaal 108 inhoudelijk verschillende reacties op de Kennisgeving ontvangen, waarvan 25 mondelinge inspraakreacties die zijn ingebracht tijdens de zes hoorzittingen, gehouden in Nederland en Vlaanderen.

Bij het opstellen van haar advies voor richtlijnen voor de Ontwikkelingsschets 2010 Schelde-estuarium van 20 januari 2004 (no. 1382) heeft de werkgroep van de commissie m.e.r. (uitgebreid met Vlaamse deskundigen) rekening gehouden met de bij haar binnengekomen inspraakreacties. Het bevoegd gezag heeft de richtlijnen vastgesteld. Het bevoegd gezag wordt gevormd door de Nederlandse en de Vlaamse overheid. In Nederland is de Staatssecretaris van Verkeer en Waterstaat bevoegd gezag. In Vlaanderen is de Cel Mer van de Administratie Milieu-, Natuur-, Land- en Waterbeheer, afdeling Algemeen Milieu- en Natuurbeleid het bevoegd gezag voor de richtlijnen en de instantie die milieueffectrapportages begeleidt en opvolgt.

Bij het onderzoek en het opstellen van het Strategisch MER dienen de initiatiefnemers de vastgestelde richtlijnen te volgen .

Wat kunt u van deze nota verwachten?

Uitgaande van de vastgestelde richtlijnen is in deze nota aangegeven hoe met de inspraakreacties op de Kennisgeving bij het vaststellen van de richtlijnen is omgegaan. Uit de reacties zijn alle hoofdvragen en -opmerkingen verzameld. Vanwege het grote aantal inspraakreacties zijn de hoofdvragen en -opmerkingen voor zover mogelijk samengevoegd. In veel reacties zijn namelijk dezelfde of nagenoeg dezelfde vragen gesteld. Vanwege het grote aantal reacties is het onmogelijk om alle vragen en opmerkingen tot in detail te beantwoorden. Voor de volledige teksten van de inspraakreacties wordt verwezen naar de bundel *'Inspraakreacties op de Kennisgeving Strategische milieueffectenrapportage Ontwikkelingsschets*

2010 Schelde-estuarium'

Exemplaren van deze bundel zijn ter inzage gelegd op de locaties in Nederland waar eerder de Kennisgeving ter inzage heeft gelegen. Aangezien dit in Vlaanderen niet gebruikelijk is, hebben alle Vlaamse insprekers een exemplaar van deze bundel ontvangen.

Inhoudsopgave

1	Hoe vindt u antwoord op uw reactie?	6	7	Aanpak onderzoek en bestudeerde effecten	33
			7.1	Algemeen	33
2	Probleemstelling en doel	9	7.2	Bodem (Morfologie)	33
2.1	Lange termijn ontwikkelingen	9	7.3	Water	34
2.2	Huidige situatie	9	7.4	Natuur	35
2.3	Randvoorwaarden en uitgangspunten	10	7.5	Overige disciplines	35
2.4	Maatregelen en projecten	10			
2.5	Dynamiek als randvoorwaarde	12	8	Vogel- en Habitatrichtlijn	39
2.6	Effectonderzoek	12			
			9	Rectificaties	43
3	Beleid, regelgeving en procedure	13			
3.1	Beleid en regelgeving	13	10	Bijlagen	45
3.2	Samenhang tussen studies	13	bijlage 1	Waar vindt u antwoord op uw reactie?	46
3.3	Juridisch kader	13	bijlage 2	Verklaring van de meest gebruikte afkortingen	51
3.4	Onafhankelijke toetsing	14			
3.5	Betrokken partijen	14			
3.6	Inspraak	16			
4	Veiligheid tegen overstromen	17			
4.1	In Vlaanderen: Sigma-plan	17			
4.2	In Nederland: Overschelde	17			
4.2.1	Randvoorwaarden en uitgangspunten	17			
4.2.2	Locatiekeuze	18			
4.2.3	Effecten	18			
4.2.4	Alternatieven	19			
5	Toegankelijkheid	21			
5.1	Verruiming van de vaargeul	21			
5.2	Externe veiligheid	22			
5.3	Baggeren en storten	23			
5.4	Voorhavenontwikkeling, vervoersstromen en MKBA	25			
6	Natuurlijkheid	29			
6.1	Randvoorwaarden en uitgangspunten	29			
6.2	Maatregelen en projecten	29			
6.3	Effecten	31			
6.4	Natuurcompensatie	32			

1 | Hoe vindt u antwoord op uw reactie?

In bijlage 1 van deze antwoordnota vindt u een overzicht van de instanties en personen die schriftelijk en mondeling hebben gereageerd op de Kennisgeving. De insprekers kunnen in deze bijlage achter hun nummer de paragraaf van deze antwoordnota vinden waarin hun reactie beantwoord wordt. Het is dus mogelijk dat u als inspreker op verschillende plaatsen antwoorden op uw reactie vindt.

In sommige reacties worden terecht onvolkomenheden of fouten in de Kennisgeving opgemerkt. Deze zijn opgenomen in hoofdstuk 9 als rectificatie. (Reactienummers: 28, 49, 52, 88)

Een aantal insprekers geeft aan dat de ingebrachte reacties aangemerkt worden als voorlopig (Reactienummers 35, 69, 70, 72), omdat de uitkomst van de voorbereidingen voor de Ontwikkelingsschets 2010 nu nog niet bekend zijn en er nog geen concrete projecten zijn aangewezen. De initiatiefnemers nemen die reacties mee in deze antwoordnota. De insprekers krijgen de kans opnieuw in te spreken na het opstellen en publiceren van het Strategisch MER.

Eén inspreker geeft aan na bestudering van de Kennisgeving geen opmerkingen te hebben. (Reactienummer 63)

Welke reacties worden niet beantwoord?

De antwoordnota gaat niet (uitvoerig) in op een aantal opmerkingen in de inspraakreacties. Daar zijn de volgende zes hoofdredenen voor te noemen. Het gaat veelal om een deel van de reacties van de genoemde inspraaknummers. Andere opmerkingen en commentaren binnen deze inspraaknummers worden wel beantwoord.

1 Een aantal reacties gaat in detail in op de geselecteerde maatregelen en projecten. Op dit moment is de precieze invulling van de maatregelen en projecten nog niet aan de orde. Het besluit dat de regeringen van Nederland en Vlaanderen eind 2004 zullen nemen over de Ontwikkelingsschets 2010 Schelde-estuarium heeft een strategisch karakter. De formeel juridische besluiten, de concrete omgrenzing en vormgeving van de geselecteerde maatregelen en projecten komen aan de orde in vervolgpcedures bij een positief besluit over deze maatregelen en projecten in de Ontwikkelingsschets. Veelal zullen dit m.e.r.-procedures zijn op projectniveau. Deze vervolgpcedures zullen hun eigen inspraaktrajecten kennen. (Reactienummers: 2, 3, 8, 13, 16, 34, 37, 38, 45, 68, 69, 94, 98, 99)

2 In veel reacties worden voorkeuren of bezwaren uitgesproken ten aanzien van de in de Kennisgeving geselecteerde maatregelen en projecten. Op dit moment is de beslissing over de wenselijkheid van de maatregelen en projecten nog niet aan de orde. Het Strategisch MER brengt de effecten van de maatregelen en projecten in beeld. Mede op basis hiervan wordt vervolgens in het kader van de Ontwikkelingsschets 2010 de daadwerkelijke politieke afweging en keuze gemaakt. (Reactienummers: 4, 5, 6, 7, 10, 11, 12, 18, 26, 32, 40, 42, 44, 71, 74, 75, 76, 86, 90, 91, 95, 101, 103)

3 In een aantal reacties worden vragen gesteld, opmerkingen geplaatst of beweringen gedaan die ingaan op mogelijke of vermeende effecten van de maatregelen en projecten. Deze reacties lopen vooruit op het m.e.r.-onderzoek en zijn na afloop van het m.e.r.-onderzoek van belang.
(Reactienummers: 1, 4, 11, 12, 18, 20, 31, 46, 47, 54, 60, 76, 90)

4 In veel reacties wordt een mening gegeven over onder andere de gevolgde of te volgen procedure, betrokken partijen, manier van presenteren in de Kennisgeving, beoordelingskader, onderzoek, randvoorwaarden en wijze van de effecten beschrijven, maar dit geeft geen aanleiding tot aanpassing van het onderzoek. Initiatiefnemers nemen kennis van deze inspraakreacties.
(Reactienummers: 1, 4, 7, 10, 11, 12, 15, 16, 17, 22, 26, 28, 31, 34, 36, 42, 44, 45, 48, 49, 50, 51, 62, 72, 74, 76, 79, 82, 86, 88, 90, 105, 108)

5 Een aantal reacties gaat in op zaken die buiten de MER-studie vallen, bijvoorbeeld aanbevelingen voor de maatschappelijke kosten-batenanalyse en de eerdere verdieping.
(Reactienummers: 1, 12, 31, 59, 60, 62, 67, 72, 74, 76, 88, 89, 93, 98, 99, 103)
Een aantal vragen is gericht op het onderzoek in het kader van de actualisatie van het Sigma-plan.
(Reactienummers: 9, 45, 54, 57, 59, 61, 62, 86, 97)
Deze vragen worden niet in deze antwoordnota beantwoord. Ter ondersteuning van de besluitvorming over de actualisatie van het Sigmaplan wordt, onder verantwoordelijkheid van de Administratie Waterwegen en Zeewezen – afdeling Zeeschelde, een separate strategische milieueffectrapportage (m.e.r.-procedure: opstellen plan-MER) en een maatschappelijke kosten-batenanalyse (MKBA) uitgevoerd met bijbehorende inspraakmogelijkheden.
De betreffende inspraakreacties zijn doorgestuurd naar de Administratie Waterwegen en Zeewezen.

6 Enkele reacties gaan over gebieden die geografisch gezien ver buiten het studiegebied vallen en geen invloed ondervinden van de projecten en maatregelen. Deze reacties worden in deze antwoordnota niet beantwoord.
(Reactienummers: 31, 43, 45, 79)

2 | Probleemstelling en doel

2.1 Lange termijn ontwikkelingen

... *De Kennisgeving houdt rekening met de 'effecten van de verwachte zeespiegelstijging en klimaatswijziging' (pagina 6). Kan deze aanname zomaar veralgemeend worden? (49) Om de juistheid van de bewering te toetsen is Europees onderzoek noodzakelijk. (12)*

Uit metingen van de afgelopen 100 jaar blijkt dat er zeespiegelrijzingen plaats vinden. Deze waterstandmetingen laten zien dat er redenen zijn om aan te nemen dat de zeespiegelstijging een voortgaande trend is. Europees onderzoek op dit vlak is, voor zover nog niet bestaand, heel zeker nuttig maar zal niet in de s. m.e.r. gebeuren. Voor de veiligheid worden de zeespiegelstijgingen volgens algemeen aanvaarde inzichten gebruikt.

De klimaatswijzigingen zijn minder zeker dan de harde metingen van zeespiegelstijgingen. Er wordt geen rekening gehouden met klimaatswijzigingen in de zin van meer wind en uit een andere richting of meer neerslag. Voor die windveranderingen zijn er geen aanwijzingen, voor een toename in neerslag wel. Maar de kans dat een stormvloed optreedt gelijktijdig met een dergelijke intensieve neerslag gebeurtenis wordt klein geacht. Aangenomen wordt immers dat de neerslagintensiteit in de zomer toeneemt en niet in de winter. De maatgevende stormen zijn typische winterstormen.

... *Er wordt uitgegaan van zeespiegelstijging a.g.v. het broeikas-effect, er wordt echter geen aandacht besteed aan de mogelijke komst van een (mini)ijstijd a.g.v. afnemen of wegvallen van de warme golfstroom. (9)*

Er zijn geen aanwijzingen op enig vlak die deze verwachting staven.

Het is niet aannemelijk dat het wegvallen van de warme golfstroom noch de komst van een mini-ijstijd op korte termijn zal leiden tot een situatie die minder veiligheid tegen overstromen biedt. Naar verwachting zal er dan immers een verlaging van de waterstand (de zogenaamde 'middenstand') optreden wat leidt tot een veiliger situatie dan de huidige.

2.2 Huidige situatie

... *De Kennisgeving geeft het gevoel dat de huidige situatie, als startpunt voor de referentie, als de meest wenselijke wordt gezien (met termen als 'behouden'). Dit is niet juist gezien de vroegere en huidige evoluties van het estuarium. (46, 47, 76)*

De term 'behouden' moet beschouwd worden als het tegengaan van verdere achteruitgang van het natuurlijk systeem. Er zal niet exact aan de huidige situatie wordt getoetst, maar er zullen grenzen aan worden gegeven waarbinnen de fysieke systeemkenmerken moeten kunnen bewegen. Belangrijkste eis daarbij is dat er ruimte moet zijn voor dynamiek. Wel geldt dat het estuarium haar huidige hoofdfuncties moet kunnen blijven vervullen (veiligheid, natuurlijkheid en toegankelijkheid). Een vroegere vorm van het estuarium kan dus ook niet zonder meer als referentie dienen.

2.3 Randvoorwaarden en uitgangspunten

... *De werkhypothese inzake 'toegankelijkheid' (pagina 10) is subjectief geformuleerd, behoort deze formulering tot de doelstelling, de bevoegdheden en de opdracht van de opstellers? Wij kwantificeren dit als onjuiste, onrealistische en onrechtmatige uitbreiding tot een maatschappelijke beoordelings- en afwegingskader dat niet tot hun bevoegdheid, laat staan expertise behoort. (26)*

De formulering van de probleemstelling inzake 'toegankelijkheid' heeft in nauw overleg en in overeenstemming met de partijen in het Overleg Adviserende partijen plaatsgevonden. Alle partijen zijn van mening dat met deze formulering voldoende garantie wordt geboden om te komen tot een evenwichtige belangenafweging.

Het Strategisch MER moet inzicht verschaffen in de milieueffecten van projecten en maatregelen, die tot een oplossing van het geconstateerde probleem moeten leiden.

De inspreker heeft gelijk dat de uiteindelijke beoordeling en afweging niet in het Strategisch MER behoort. Dat is ook niet de bedoeling. Bij de beoordeling behoren immers ook andere aspecten dan milieuaspecten te worden betrokken en bovendien is die beoordeling een politieke zaak, die uiteindelijk in de Ontwikkelingsschets 2010 zal worden gemotiveerd.

... *Dit Strategische MER en het op te stellen MKBA gaan niet uit van de internationaal erkende en gewaarborgde verdragsrechtelijke positie van de Schelde. Vastgesteld dient te worden dat bij voortduring gepoogd wordt het Schelderegime - dat zelfs voorrang heeft op het Europese Milieurecht - volledig en welbewust te negeren. (26)*

Vlaanderen en Nederland wensen tot een oplossing van geconstateerde problemen te komen via een intensieve samenwerking en niet via een juridische weg. Bij beide partijen bestaat de mening dat langs deze weg een maatschappelijk en politiek draagvlak

kan worden gevonden. Uiteraard laat deze aanpak het bestaande (inter)nationaal juridisch kader onverlet.

... *Nut en noodzaak worden in dit Strategisch MER niet genoemd noch uitgewerkt. (26)*

Nut en noodzaak van projecten komen in de Kennisgeving noch het Strategisch MER aan de orde. De milieueffecten, die uiteindelijk in het Strategisch MER zullen worden beschreven zijn daarvoor weliswaar relevant, maar ook andere aspecten spelen daarbij een rol. De vraag naar nut- en noodzaak zal derhalve in de Ontwikkelingsschets aan de orde komen.

... *Essentieel is dat integrale afweging niet alleen plaatsvindt vanuit het perspectief van de (Wester)Schelde en de daaraan gekoppelde belangen (natuurlijkheid, veiligheid en toegankelijkheid), maar ook vanuit het Zeeuws perspectief in brede zin. De afweging is van groot belang zodat burgers, bedrijven en overheden dan de eigen economische belangen in die integrale afweging kunnen herkennen. (69)*

Binnen het Strategisch MER gebeurt geen belangenafweging. In het Strategische MER worden de maatregelen en projecten wetenschappelijk beoordeeld op hun effecten. De belangenafweging gebeurt in een later stadium in de Ontwikkelingsschets. Indien dit relevant is zal dit mede vanuit het brede Zeeuwse perspectief plaatsvinden.

2.4 Maatregelen en projecten

... *Zijn de gekozen maatregelen voor de Ontwikkelingsschets de enig mogelijke maatregelen in het kader van de Langetermijnvisie? (58) De te kiezen maatregelen en projecten dienen realistisch en haalbaar te zijn. (70)*

In een aantal reacties worden omvangrijke maatregelen voorgesteld (stormvloedberekening in de Westerschelde, kunstmatig eiland, waterjet-syste-

men, ...), die gezien de aard en ernst van de problemen voor korte en middellange termijn niet aan de orde zijn. (1, 4, 9, 27, 39, 60, 78)

De Ontwikkelingsschets 2010 is een eerste stap in de richting van de streefbeeldens voor 2030 van de Langetermijnvisie. De Ontwikkelingsschets 2010 richt zich op maatregelen en projecten, die op korte en middellange termijn kunnen worden uitgevoerd. Daar hoort ook een toets op realiteitsgehalte en op haalbaarheid bij. Hierbij zijn keuzes gemaakt. Andere maatregelen in het kader van de Langetermijnvisie die nu niet worden onderzocht worden daarmee voor de lange(re) termijn niet uitgesloten.

*... De veiligheid tegen overstroming kan niet als argument worden gebruikt voor zover het gaat om uitpolderingen langs de Westerschelde. (36, 90)
Inspreker vraagt wat het effect op het Schelded-niveau is, als men een uitpoldering gaat realiseren, en als er zich dan een hoogwatertijd voordoet. (96)*

De uitpolderingen langs de Westerschelde zijn procesgerichte herstelmaatregelen (ruimte geven aan de rivier en inrichting wetlands) in het kader van het thema Natuurlijkheid. De uitpolderingsmaatregelen zijn dus niet ingegeven door veiligheid tegen overstromen. De effecten van de maatregelen op de veiligheid worden wel in het onderzoek meegenomen.

... Men mag de wens tot verruiming van de vaargeul niet als een vaststaand feit of doel beschouwen. De Vlaamse regering heeft de wens geuit om te komen tot een verdieping van de Westerschelde. Nut en noodzaak hiervan worden thans onderzocht. (50)

In het Strategisch MER zullen de te verwachten milieueffecten van meerdere alternatieven en varianten van projecten en maatregelen worden beschreven en vergeleken. In de MKBA worden de kosten en baten van deze alternatieven en varianten ten opzichte van elkaar afgewogen. Pas bij het eind 2004 voorziene politieke besluit wordt een keuze gemaakt.

... De negatieve effecten voor de veiligheid tegen overstromingen op Vlaams grondgebied als gevolg van dijkverhogingen en -versterkingen langs de Westerschelde om de waterkeringen gereed te maken voor de wettelijke norm 1:4000 jaar moeten meegenomen worden in het Strategisch MER. (73)

In Nederland worden op dit moment geen dijkverhogingen uitgevoerd. De Nederlandse dijkverstergingswerken waar de inspreker naar verwijst zullen geen onderdeel uitmaken van het Strategisch MER. Besluitvorming over deze projecten heeft al plaatsgevonden. Effecten van deze werken op de waterstanden in het Schelde-estuarium zijn trouwens niet te verwachten

... De 1:4000 veiligheidsnorm in Vlaanderen moet een voorwaardecriterium zijn net als de veiligheidsnorm tegen overstromingen in Nederland. (44)

In het kader van de plan-m.e.r. van het geactualiseerde Sigma-plan wordt gezocht naar een zo hoog mogelijk veiligheidsniveau, maar in tegenstelling tot Nederland ontbreekt een wettelijke norm

... De aspecten luchtverontreiniging en mobiliteit komen pas aan de orde bij de effectbeoordeling in hoofdstukken 4 en 5. De mitigerende maatregelen zouden ook reeds bij de ontwikkeling van de scenario's aan bod kunnen komen. (53)

De projecten en maatregelen zijn gericht op het oplossen van de gesignaleerde problemen op de korte en middellange termijn bij de prioritaire thema's veiligheid, toegankelijkheid en natuurlijkheid. Luchtverontreiniging en mobiliteit worden in het kader van dit project op zichzelf niet aangeduid als probleem, dat op korte termijn moet worden opgelost. Hiervoor zijn dan ook geen projecten en maatregelen gedefinieerd. Voor luchtverontreiniging en mobiliteit worden wel de effecten van de projecten en maatregelen beschreven. Mogelijke mitigerende maatregelen worden kwalitatief aangeduid.

De eventuele uitwerking van mitigerende maatregelen is pas in een latere fase aan de orde.

2.5 Dynamiek als randvoorwaarde

... *Hoe wordt het estuariene karakter van de rivier meegenomen in het onderzoek in relatie tot de drie thema's veiligheid, natuurlijkheid en toegankelijkheid? (6)*

De initiatiefnemers richten zich op de oplossing van problemen bij de prioritaire thema's (veiligheid, toegankelijkheid en natuurlijkheid) op een zodanige wijze dat de dynamische processen kunnen voortgaan en dat de fysieke systeemkenmerken van het estuarium op zijn minst behouden moeten blijven of zich verder in de gewenste richting kunnen ontwikkelen. Op die manier kan de draag- en veerkracht van het systeem voor de functies worden gegarandeerd. Het estuariene karakter wordt in het onderzoek beschreven aan de hand van een aantal indicatoren, bv. zandhuishouding, areaal ondiepwatergebied, areaal intergetijdegebied, enz Vervolgens worden de milieueffecten van deze ingrepen onderzocht.

... *Wat wordt verstaan onder de randvoorwaarde instandhouding van de fysieke systeemkenmerken? (19)*

De instandhouding van de fysieke systeemkenmerken van het estuarium is een belangrijke randvoorwaarde waaraan alle alternatieven moeten voldoen. Met fysieke systeemkenmerken wordt in het verband van de Langetermijnvisie het volgende bedoeld:

- een open en natuurlijk mondingsgebied;
- een (dynamisch) systeem van hoofd- en nevengeulen met tussenliggende platen en ondiepwatergebieden in de Westerschelde, het meergeulensysteem;
- een riviersysteem met een bochtig karakter in de Zeeschelde;
- een grote diversiteit van schorren, slikken en platen in zout, brak en zoet gebied, gecombineerd met

natuurvriendelijke oevers.

2.6 Effectonderzoek

... *Verskillende problemen moeten in samenhang bekeken worden. (2, 70)*

In het Strategische MER zullen de gevolgen van losstaande projecten en maatregelen worden onderzocht. Uit de hoofdkeuzen zal een integraal pakket worden samengesteld, waarvan de effecten worden beoordeeld.

3 | **Beleid, regelgeving en procedure**

3.1 Beleid en regelgeving

... *Een aantal reacties verwijst naar wettelijk kader en of bestaand beleid. (26, 42, 52, 69, 90)*

In het onderzoek zal rekening gehouden worden met het wettelijk kader en geldend beleid voor zover relevant voor de politieke besluitvorming op dit strategische niveau. Opgemerkt wordt dat alleen vastgesteld beleid wordt beschouwd.

3.2 Samenhang tussen studies

... *Het is wenselijk dat een duidelijk overzicht wordt uitgewerkt met betrekking tot de samenhang tussen de onderscheiden studies. (74)*

In het Strategische MER zal nadrukkelijk aandacht besteed worden aan de samenhang tussen de diverse studies die parallel lopen.

3.3 Juridisch kader

... *De bevoegdheden van de Nederlandse en Vlaamse overheid zijn onduidelijk. Volgens inspreker heeft de nationale Belgische overheid ook bevoegdheden over de Schelde, met name betreffende de monding van de rivier (de Vlakte van de Raan e.d.) (6)*

Het onderzoeksterrein van het Strategisch MER strekt zich, op Nederlands grondgebied, uit van het mondingsgebied van de Westerschelde tot aan de Belgisch-Nederlandse grens en, op Belgisch grondgebied, van diezelfde grens over het aan het getij onderworpen stroomgebied van de Zeeschelde en haar bijrivieren (zie o.m. bijlage 6 van de Kennisgeving). Alle voor dit project relevante bevoegdheden omtrent de Schelde op Belgisch grondgebied zijn Vlaamse bevoegdheden (ruimtelijke ordening, milieu, havenbeleid, veiligheid, natuur-

behoud), waaromtrent de federale overheid in België geen veto heeft.

... *Er is sprake van een ernstige onevenwichtigheid door het volledig ontbreken van alle verdragsregelingen inzake aan België (en Vlaanderen) toegekende rechten. De afspraken van 4 maart 2002 (onder C 1 en 2) zijn op geen enkele wijze in dit voorliggende document verwerkt. Daardoor ontstaat een zeer overheersende nadruk op slechts enkele aspecten die niet in overeenstemming zijn met de primaire vraagstelling (verdere verdieping) en de eerdere doelstelling, zoals o.m. uitgewerkt in de voorgestelde opties, zoals verwoord in de Lange Termijn Visie. (26)*

Het internationaal juridisch beleidskader vermeld in de bijlage 9 bij de Kennisgeving van het Strategisch MER wordt vervolledigd met de verdragsteksten met betrekking tot de Westerschelde en de Belgisch-Nederlandse verhoudingen.

De opmaak van het Strategisch MER houdt geen uitspraak in over de gelding van deze internationale verdragsregels, noch over de verhouding van deze regels ten opzichte van de in bijlage 9 genoemde Europese en internrechtelijke regelgeving. Met het milieueffectenonderzoek wordt dan ook op geen enkele wijze afstand gedaan van rechten en plichten op grond van het internationale verdragskader.

... *In de Kennisgeving staat dat studies, rapporten en beleidsplannen met een juridische status die voorafgaan aan dit MER kunnen worden teruggevonden op de website van ProSes. Dit kon echter niet, waardoor het onmogelijk is om een goede inschatting te kunnen maken van de impact van deze basisdocumenten. (66)*

De website van ProSes wordt continu bijgewerkt en het kan heel goed mogelijk zijn dat alle documenten op het ogenblik van de Kennisgeving nog niet voorhanden waren. Er wordt gestreefd naar een open beleid en de rapporten worden door ProSes op de website geplaatst.

3.4 Onafhankelijke toetsing

... *Gepleit wordt voor:*

- *Wetenschappelijke criteria waaraan het onderzoek, de rekenmodellen etc. moeten voldoen (op schrift en openbaar)*
- *Duidelijkheid of kwalitatief goed wetenschappelijk onderzoek haalbaar is in de korte periode (6-9 maanden)*
- *Duidelijkheid of het beschikbare budget voldoende is voor optimale kwaliteit bij de onderzoeken*
- *Benoeming door minister Verkeer en Waterstaat van een onafhankelijk commissie ter toetsing van kwaliteit en juistheid van de interpretatie van door Arcadis te leveren materiaal. (17)*

Het onderzoek en het Strategisch MER worden getoetst door een onafhankelijke commissie, de zgn. Schelde m.e.r.-commissie. Zij bestaat uit een werkgroep van de Nederlandse Commissie voor de milieueffectrapportage, aangevuld met deskundigen aangewezen door de Vlaamse Cel Mer en een afvaardiging van de Cel Mer. De leden zijn onafhankelijke deskundigen op de verschillende onderzoeksterreinen van het Strategisch MER. Voor een beschrijving van de wijze waarop de Schelde m.e.r.-commissie in de procedure wordt betrokken wordt verwezen naar hoofdstuk 6 van de Kennisgeving. Door middel van

de inschakeling van deze commissie kan worden voldaan aan de inhoudelijke vereisten die in de reactie worden genoemd.

3.5 Betrokken partijen

... *Er wordt gepleit voor open communicatie met alle belangengroepen, omdat dat de enige manier is om het essentiële maatschappelijke draagvlak te verkrijgen. (64)*

In paragraaf 6.3 van de Kennisgeving is de Projectorganisatie weergegeven, die is opgesteld om een zo breed mogelijke steun voor de Ontwikkelingsschets 2010 te verwerven. Een aantal belangengroepen is vertegenwoordigd in het Overleg Adviserende Partijen (OAP). Daarnaast is er ook overleg met andere partijen. Nadat het Strategisch MER openbaar is gemaakt, kan iedereen inspreken.

... *Bij de procedure ontbreekt bij de wettelijke adviseurs het Ministerie van Verkeer en Waterstaat. (26)*

De Staatssecretaris van Verkeer en Waterstaat vormt samen met de Vlaamse Cel Mer van de Administratie Milieu-, Natuur-, Land- en Waterbeheer, afdeling Algemeen Milieu- en Natuurbeleid het bevoegde gezag. Als initiatiefnemers treden Rijkswaterstaat Directie Zeeland in Nederland en Administratie Waterwegen en Zeewezen in Vlaanderen op. Volgens het Besluit milieueffectrapportage, onderdeel wet Milieubeheer zijn enkel VROM en LNV de wettelijke adviseurs. De Rijksdienst voor het Oudheidkundig Bodemonderzoek (ROB) is eveneens aangeschreven en dit om te anticiperen op de toekomstige wet.

... *Inspreker stelt voor om een permanent bestuur aan te stellen over beheer Zeeschelde/Westerschelde. (27)*

Door de TSC wordt, in het kader van het streefbeeld LTV, verder gewerkt aan een ontwerp voor gezamenlijk beleid en beheer van het Schelde-estuarium.

... *Minder helder is het bestuurlijke traject, waarmee het benodigde maatschappelijk draagvlak gewenst wordt te verkrijgen. (37)*

Het is duidelijk dat er voor gekozen wordt om zoveel mogelijk nuttige participatie bij het onderzoekstraject te bewerkstelligen. Zie hiervoor ook de procedure beschreven op p. 43 e.v. van de Kennisgeving. De Kennisgeving werd aan de inspraak onderworpen, net zoals dat voor het uiteindelijke Strategisch MER zelf het geval zal zijn. Daarnaast hebben de bewindslieden uitdrukkelijk gekozen voor betrokkenheid van de verschillende maatschappelijke en overheidsactoren, die vertegenwoordigd zijn in verschillende advies- en overlegorganen.

... *Inspreker pleit er voor om in de klankbordcommissie ook minimaal één vertegenwoordiger vanuit het Zeeuwse bedrijfsleven te laten deelnemen. (39)*
De BZW (Brabants Zeeuwse Werkgeversvereniging) wil ook deel uitmaken van het Overleg Belanghebbende Partijen van ProSes. (41)

De insprekers bedoelen waarschijnlijk het Overleg Adviserende Partijen. De door de verantwoordelijke bewindslieden aangestelde voorzitters van het overleg hebben het OAP op basis van gevoerde interviews samengesteld. Daarbij is een evenwicht nagestreefd van zorgvuldigheid en 'werkbaarheid'. De belangen van het Zeeuwse bedrijfsleven voor zover deze betrekking hebben op de zeehavensector worden in het overleg vertegenwoordigd door Zeeland Seaports in de persoon van de voorzitter van de Nationale Havenraad. De gedeputeerde van Economische Zaken van de provincie Zeeland heeft een standing invitation in het OAP. Agrarische belangen worden behartigd door de Zuidelijke Land- en Tuinbouworganisaties (ZLTO). Buiten het OAP worden contacten gelegd met vertegenwoordigers van de visserij, de recreatie etcetera en vindt overleg plaats over het onderzoek en de planontwikkeling.

... *Het gemeentebestuur van Beveren wenst nauw betrokken te worden bij de maatschappelijke afweging van de verschillende alternatieven indien deze impact hebben op hun grondgebied. (74)*

De door de gemeente Beveren gewenste betrokkenheid heeft deels betrekking op eventuele overstromingsgebieden in deze gemeente. Deze betrokkenheid zal vormgegeven moeten worden via de 'Actualisering van het Sigma-plan'. De inspraakreactie van de gemeente Beveren is onder de aandacht gebracht van de initiatiefnemers van het plan-MER 'Geactualiseerd Sigma-plan'.

Voor zover de gewenste betrokkenheid van de gemeente Beveren betrekking heeft op de 'voorbeeldgebieden Natuurontwikkeling' zal ProSes zorgen voor overleg en afstemming met de gemeente Beveren.

... *Verzocht wordt om in functie van de eenheid van bestuur, de relatie te onderzoeken tussen de geselecteerde voorbeeldprojecten en uitgevoerde of lopende inrichtingsprojecten waarbij de Vlaamse Landmaatschappij betrokken is. (56)*

Vermoedelijk wordt hier bedoeld op de in uitvoering zijnde natuurinrichtingsprojecten op grond van het Vlaamse decreet van 14 december 2001 voor bouwvergunningen waarvoor dwingende redenen van groot algemeen belang gelden, B.S. 20 december 2001 (bijvoorbeeld Doelpolder Noord, Brakke Kreek). Dit is onderdeel van de te beschouwen referentiesituatie in het Strategisch MER. Het is niet de bedoeling om lopende inrichtingsprojecten die dwingend moeten worden uitgevoerd in het gedrang te brengen.

3.6 Inspraak

... *Inspraakmogelijkheid van 30 dagen is erg kort. (46, 79)*

De minimale wettelijke termijn van de inspraakperiode is vier weken. Deze termijn wordt over het algemeen (bijzondere gevallen als vakantieperioden daargelaten) geaccepteerd als een redelijke termijn.

... *De stukken en het inspraakformulier lagen niet vanaf 17 november 2003 ter inzage, omdat de gemeente de stukken te laat heeft ontvangen. (86)*

Initiatiefnemer kan in antwoord op deze reactie mededelen dat alle relevante stukken (inclusief het inspraakformulier) tijdig aan de gemeenten zijn toegestuurd.

... *Het presenteren van deze Kennisgeving is niet voldoende bekend gemaakt. (35)*

De inspraakprocedure ging van start met de publicatie van de Kennisgeving en uitnodiging voor de inspraakavonden in de Staatscourant en drie Vlaamse kranten. Dit is conform de wettelijke spelregels en algemeen geaccepteerd als een redelijke werkwijze. De aankondiging van de inspraakavonden gebeurde onder ander met een persconferentie op 17 november en werd tevens aangekondigd in de kranten.

4 | Veiligheid tegen overstromen

4.1 In Vlaanderen: Sigma-plan

... *Het Sigmaplan kan niet los gezien worden van voorliggende plan. (6, 86) De timing klopt niet. (51, 88, 70) Alle alternatieven voor de overstromingsfunctie moeten worden overgenomen uit de MER-actualisatie Sigmaplan' en onderzocht worden. (43) In de Kennisgeving wordt verwezen naar de Kennisgeving van het Sigma-plan. De burger kan hier echter niet meer op reageren, omdat de Kennisgevingprocedure voor het Sigmaplan voorbij is. (86)*

Ten behoeve van de veiligheid tegen overstromen in het Vlaamse deel van het estuarium wordt het zogenaamde Sigmaplan geactualiseerd. Deze actualisatie wordt door de Vlaamse overheid gedaan, daartoe wordt onder meer een plan-MER opgesteld. Nederland en Vlaanderen hebben afgesproken dat de besluiten over de Ontwikkelingsschets 2010 en het geactualiseerde Sigmaplan tegelijkertijd en in samenhang met elkaar zullen worden genomen. Het geactualiseerde Sigmaplan omvat heel concrete alternatiefuitwerkingen, in het plan worden onder andere onderzocht: dijkverhogingen en -verzwaringen, gecontroleerde overstromingsgebieden en een stormvloedkering bij Oosterweel. De plan-MER op hoofdlijnen en de keuze op hoofdlijnen ten behoeve van het geactualiseerde Sigmaplan komen op tijd gereed om onderdeel te laten zijn van het Strategisch MER ten behoeve van de Ontwikkelingsschets 2010 Schelde-estuarium. In het Strategisch MER zal aangesloten worden bij de overstromingsgebieden die in het kader van het geactualiseerde Sigmaplan voor Vlaanderen onderzocht worden.

De koppeling met het definitieve plan-MER, de maatschappelijke kosten-batenanalyse en het daad-

werkelijke besluit in het kader van het geactualiseerde Sigmaplan gebeurt in de definitieve Ontwikkelingsschets 2010 en niet in het Strategisch MER. Het is wel verantwoord om in de Kennisgeving te verwijzen naar het geactualiseerde Sigmaplan. Hieromtrent bestaat er geen enkele juridische reden waarom dit niet kon gebeuren gezien de verwijzing mede als reden had om de burger te informeren dat beide processen aan elkaar gekoppeld zijn. De Kennisgeving MER voor het geactualiseerde Sigmaplan heeft tot 20 november 2003 ter inzage gelegen.

De plan-MER procedure van het geactualiseerde Sigmaplan was vroeger opgestart en de inspraakperiode was reeds op het ogenblik van de inspraak van het MER voor de Ontwikkelingsschets formeel afgelopen (wettelijke termijnen volgens het Vlaamse MER/VR-decreet).

4.2 In Nederland: Overschelde

4.2.1 Randvoorwaarden en uitgangspunten

... *Welke criteria zijn bepalend voor het nut en de noodzaak van de realisering van het project Overschelde? Wat is de relatie met andere veiligheidsmaatregelen in Vlaanderen? (14, 36, 72)*

Het doel van de Overschelde is primair een significante verlaging van de hoogwaters in het oostelijk deel van de Westerschelde en de aansluitende Zeeschelde tijdens stormvloedomstandigheden. Bij extreme storm wordt daartoe water doorgelaten van de Westerschelde naar de Oosterschelde. De effecten van de aanleg en dit gebruik zijn bepalend voor het in de Ontwikkelingsschets 2010 te nemen besluit ten aanzien van het nut en de noodzaak van de Overschelde. In het Strategisch MER zal onder-

zocht worden of de Overschelde op de middellange en lange termijn een reëel alternatief is voor andere maatregelen, zoals verdere verhoging van waterkeringen, de aanleg van extra gecontroleerde overstromingsgebieden en de aanleg van een stormvloedkering in de Beneden-Zeeschelde bij Oosterweel.

De criteria zijn onder meer:

- de mate waarin de veiligheid verbetert;
- de kosten;
- de effecten op de natuur;
- de doorsnijding van vervoersassen;
- potenties voor natuurbouw.

... *Er wordt aanbevolen om de criteria voor de beslissing of en zo ja op welk tijdstip de Overschelde zal worden gerealiseerd te baseren op de systematiek van Wet op de waterkering, te weten vijfjaarlijkse bijstelling van de hydraulische randvoorwaarden voor de bestaande primaire waterkeringen en dus niet op gegevens gebaseerd op klimaatmodellen. Of toch tenminste te onderzoeken welke van beide regressiemethoden de meest betrouwbare gegevens oplevert. (14)*

Geheel juist. Zeespiegelstijging wordt gebaseerd op een extrapolatie van bestaande metingen en niet op klimaatmodellen. De beslissing om dijken te verhogen is uiteraard gebaseerd op de 'Wet op de waterkeringen'.

... *Is bij het Overscheldeconcept voldoende rekening gehouden met het ontbreken van een laagtij voorafgaande aan een stormvloed (als in 1953)? M.a.w. kan met voldoende zekerheid een stormvloed 25 uur van tevoren worden voorspeld? (9)*

Door specialisten wordt geschat dat (wanneer de Oosterscheldekering gesloten is en er voldoende ruimte en voldoende weinig weerstand is om het debiet te lozen) 12 uur van tevoren voldoende is om de Overschelde op tijd open te zetten.

In geval van nood zal 6 uur ook voldoende zijn, mits de Overschelde groot genoeg wordt aangelegd.

In eventuele vervolgstudies kan dit met modellen met meer zekerheid worden bepaald.

4.2.2 Locatiekeuze

... *Een aantal reacties gaat in op de locatiekeuze van de Overschelde. (30, 107, 72)*

Om in het kader van de Ontwikkelingsschets 2010 een politiek besluit te kunnen nemen over het nut en de noodzaak van de Overschelde voor veiligheid tegen overstromen worden de effecten van de Overschelde in het Strategisch MER onderzocht. Ten behoeve van dit onderzoek zijn in de Kennisgeving twee mogelijke locaties voor de Overschelde geselecteerd. Indien nut en noodzaak worden vastgesteld van de Overschelde dan zal in het kader van de Ontwikkelingsschets 2010 ook een besluit worden genomen over de plaats van de Overschelde (oostelijke of westelijke variant), maar nog niet over de daadwerkelijke inrichting. Dit is onderwerp van eventuele latere studie.

4.2.3 Effecten

... *Een gedetailleerd onderzoek naar de milieueffecten van de Overschelde op de Oosterschelde is noodzakelijk. (73, 54, 27)*

De milieueffecten worden globaal onderzocht in het Strategisch MER. De Oosterschelde is in z'n geheel aangewezen als Speciale BeschermingsZone (SBZ) in het kader van de Vogel- en Habitatrichtlijn.

Dit project zal daarom onder meer getoetst moeten worden op zijn gevolgen voor het Natura-2000 netwerk, volgens de artikelen 6.3 en 6.4 van de Habitatrichtlijn. Deze toetsing draagt bij aan een politiek besluit over het nut en de noodzaak van de Overschelde voor veiligheid tegen overstromen. De gedetailleerde effecten op milieu en natuur van de Oosterschelde zijn onderwerp van eventuele latere studie.

... *Het effect van de Overschelde op de veiligheid wordt verwacht nihil te zijn, daarentegen zullen de effecten op o.a. infrastructuur enorm zijn. (1)*

Vooronderzoek heeft aangegeven dat een aanzienlijke waterstandsverlaging in de Westerschelde zou kunnen worden bereikt door de aanleg van de Overschelde. Daarom wordt dit plan verder onderzocht. De effecten op de waterstand worden in het S-MER onderzocht, evenals de ruimtelijke impact van de projecten in relatie tot het huidige ruimtelijk functioneren in het gebied.

... *Er wordt op geen enkele wijze ingegaan op de effecten van de berging van vrijkomende grond, zand en bagger bij realisatie van de Overschelde. (30)*

Om de kosteneffectiviteit van de Overschelde als oplossing voor het hoogwatervraagstuk te bepalen, worden bij de te onderzoeken effecten in het kader van de maatschappelijke kosten-batenanalyse onder andere de kosten van aanleg van de Overschelde (inclusief afvoer en berging van de specie) onderzocht. De milieueffecten van deze activiteiten maken onderdeel uit van eventuele latere studies.

4.2.4 Alternatieven

... *Er worden geen daadwerkelijke inrichtingsalternatieven en varianten beoordeeld in het Strategisch MER. De motivatie waarom ondanks het ontbreken hiervan toch een kwalitatief afgewogen rapportage plaats kan vinden, ontbreekt. (30)*

De beoordeling van nut- en noodzaak van de Overschelde zal plaatsvinden op hoofdlijnen.

Criteria daarbij zijn:

- het rendement voor de veiligheid;
- de kosten;
- de macro-effecten op de (beschermde) natuur;
- enz.

Voor een dergelijke beoordeling is het niet nodig om te beschikken over concrete inrichtingsalternatieven.

5 | Toegankelijkheid

5.1 Verruiming van de vaargeul

... *De voorgestelde doelstelling van de Langetermijnvisie richt zich op het gehele estuarium. De klemtoon binnen dit Strategisch MER ligt op de gevolgen van een eventuele verdere verruiming. Dit is niet gefundeerd. (46)*

In het Strategisch MER zullen de effecten van alle projecten en maatregelen in kaart worden gebracht. In een evenwichtige benadering van de drie thema's toegankelijkheid, veiligheid en natuurlijkheid is de aandacht voor een verdieping (in het kader van toegankelijkheid) niet overbelicht.

... *Er dient duidelijk te worden aangegeven dat de optie '12,5 meter', die genoemd wordt als getijonafhankelijke diepgang bij de te onderzoeken alternatieven, niet voldoet aan de vereisten qua bereikbaarheid van het multimodale knooppunt Antwerpen. (46, 76)*

De minimale diepte van de vaargeul waar in deze studie vanuit wordt gegaan (inspreker doelt op de diepgang van 13,1 m; red.) is onvoldoende om voor de varende nieuwe generatie en thans in aanbouw zijnde containerschepen een getijonafhankelijke vaart naar Antwerpen te garanderen. (26)

Conform het Memorandum van Vlissingen is de maximale verdieping die in het kader van de Ontwikkelingsschets 2010 wordt onderzocht een verdieping zodanig, dat een getijonafhankelijke vaart van schepen met een diepgang van 13,1 meter mogelijk wordt, uitgaande van een kielspel van 12,5%. Een getijonafhankelijke vaart van schepen met een grotere diepgang wordt niet onderzocht. De optie 12,5 meter is om onderzoekstechnische redenen als optie in het onderzoeksprogramma opgenomen. Gelet op de grote onzekerheden en

onnauwkeurigheden van de bestaande mathematische modellen, wordt 12,8 m niet rechtstreeks berekend doch wel geïnterpoleerd tussen 12,5 en 13,1m. Verwacht wordt dat hierdoor duidelijkere verschillen kunnen worden gevonden.

Het MvO van Vlissingen staat toe dat naast 12,8 en 13,1 m ook andere diepgangen worden bestudeerd. Bovendien kan deze informatie nuttig zijn bij besluitvorming over een gefaseerde uitvoering (een tussenfase in het verruimingsprogramma).

... *Wilt u in het MER inzichtelijk maken:*

- *effecten verdieping op omvang van strand en de effecten hiervan op recreatief gebruik;*
- *effecten verdieping op stroomsnelheden en de effecten hiervan op recreatief gebruik;*
- *effecten verdieping op ligging vaargeul t.o.v. de kust en de effecten hiervan op recreatief gebruik. (20, 25)*

De effecten van projecten en maatregelen op de functie 'recreatie' zullen worden beschreven. In het onderzoek (Strategisch MER en maatschappelijke kosten-batenanalyse) zal daarbij aandacht worden besteed aan bovengenoemde aspecten en effecten voor zover relevant. Het belangrijkste doel is om ten behoeve van de strategische politieke besluitvorming inzicht te krijgen in de objectieve verschillen in (milieu-)effecten tussen de te beschouwen varianten en alternatieven (inclusief nulalternatief). Om inzicht te krijgen in deze verschillen is het veelal niet nodig om alle effecten tot in detail te beschrijven. Dit is onderwerp van eventuele latere studie.

... *Neem in het MER de natuurcompensatieprojecten op die deel uitmaken van eerdere verdieping en welke een direct gevolg zullen zijn van de nu te onderzoeken ingrepen in de vaargeul. (16) Natuurcompensatie kan niet achter in het estuarium (bovenloop) plaatsvinden, noch in het watersysteem. Denkbaar zou zijn om bepaalde oostelijke polders met medewerking van de boeren/bewoners deel te laten uitmaken van de EHS en in te richten als natuurgebied. Deze polders zou men dan tevens een incidentele en stuurbare kombergingsfunctie toe kunnen kennen middels sluiswerken. (34)*

De probleemstelling zou meer gefocust moeten zijn op de gevolgen van de verdieping op de huidige natuur exclusief de effecten van eerdere verdiepingen; zo ontstaat er een reëler beeld van de beoordeling van de noodzakelijke maatregelen. (18)

De uitgangssituatie dient goed in beeld gebracht te worden, gezien de lopende compensatieverplichting voortvloeiend uit de verdieping van de Westerschelde i.h.v.h. verdrag in 1995. (19)

De Nederlandse overheid voert overleg met de Europese Commissie over de lopende compensatieverplichtingen. De natuurcompensatie in het kader van eerdere projecten maakt geen onderdeel uit van het Strategisch MER noch van de Ontwikkelingsschets. Verkenning van de noodzaak en mogelijkheden voor natuurcompensatie als gevolg van eventuele verdere verdieping van de vaargeul en andere mogelijke projecten en maatregelen voor de Ontwikkelingsschets 2010 maken wel onderdeel uit van het Strategisch MER. De uitwerking van deze maatregelen is onderwerp van eventuele latere studie. In het Advies voor Richtlijnen (d.d. 20 januari 2004) adviseert de Schelde m.e.r.-Commissie het bevoegd gezag om in het Strategisch MER wel een goede 'boekhouding' bij te houden van de compensatiemaatregelen. Natuurmaatregelen en -projecten die bedoeld zijn voor compensatie van de eerdere verdieping of van andere projecten in het gebied

(zoals de uitbreiding van de haven van Antwerpen) moeten apart worden gehouden van eventuele compensatiemaatregelen in het kader van de nu voorgestelde maatregelen en projecten. Het bevoegd gezag heeft het advies van de Commissie m.e.r. overgenomen.

... *Mogen we na 2030 een volgende verdiepingronde verwachten en wat zullen dan de effecten zijn? (72)* Aangezien de LTV en het 2^e Memorandum van Vlissingen het uitgangspunt vormen voor de op te stellen Ontwikkelingsschets 2010, zullen enkel projecten en maatregelen worden onderzocht die op korte of middellange termijn kunnen worden uitgevoerd. Een eventuele volgende verdieping en de bijhorende effecten maken bijgevolg geen onderwerp uit van het onderzoek.

5.2 Externe veiligheid

... *Inspreker spreekt zijn zorg uit over het feit dat het niet ondenkbaar is dat in de statistische modellen gebruikt voor de berekening van risicofactoren, factoren over het hoofd zijn gezien, m.n. bij het vervoer van ammoniakgas. Hij vraagt zich af of het effect van meteorologische omstandigheden voldoende in de modellen is meegenomen. (14)*

Het model voor de berekening van de externe veiligheid houdt wel degelijk rekening met het vervoer van ammoniak. De meteorologische omstandigheden (waaronder ook smog) worden meegenomen in de bepalingen van de ongevalkansen en daarmee gepaard gaande risico's, die input zijn voor het rekenmodel externe veiligheid. De effecten op de luchtkwaliteit worden bestudeerd in de discipline lucht.

... *Wilt u in het MER inzichtelijk maken welke extra risico's er voor wat betreft de externe veiligheid zijn voor de inwoners aan de Schelde? (68, 106)*

Parallel aan het Strategisch MER vindt een studie plaats naar de externe veiligheid, waarbij zowel het individueel als groepsrisico wordt bepaald met en zonder verruiming.

... *Men kan er vanuit uitgaan dat er tegen 2010 voor het gehele traject een wijziging zal zijn van het extern risico, en dit zowel voor het traject in Nederland als voor het traject in Vlaanderen. Inspreker vindt het niet verstandig dat Nederlandse normen ook op het Vlaams traject worden toegepast. (55)*

In Vlaanderen bestaan op dit ogenblik geen normen voor de externe veiligheid. Op Vlaams grondgebied worden dezelfde methoden gehanteerd als op Nederlands grondgebied en dit komt de vergelijkbaarheid in de studie ten goede.

... *Het is belangrijk om te verduidelijken dat de Nederlandse norm van 10^{-6} /jaar voor de individuele risicocontour geldt voor de door Nederland genoemde kwetsbare objecten (onder meer woningen) als grenswaarde tegen 2010. Dat er gesteld wordt dat er op dit moment sprake is van overschrijdingen van die norm is niet correct, want er zijn overgangstermijnen. (55)*

Deze opmerking is relevant en wordt in het onderzoek 'externe veiligheid' meegenomen.

... *Ten aanzien van het studiegebied van de externe veiligheidsrisico's is dit blijkbaar beperkt tot het korte traject tussen de Belgisch-Nederlandse grens en het Zandvliet-Berendrecht-Sluisencomplex, omdat het transport van ammoniak niet verder gaat. Indien de verbreding of verdieping van de Schelde ook invloed zou kunnen hebben op de externe veiligheid van deze zone dan zou het studiegebied uitgebreid moeten worden tot de het*

cluster van petrochemische bedrijven aan de Schelde in Zwijndrecht. (52)

Probleem van de externe veiligheid (transport gevaarlijke stoffen) is een brandend probleem dat in de aangeboden Kennisgeving veel duidelijker neergelegd moet worden om in de toekomst de mogelijkheid open te houden de externe veiligheid aanzienlijk te kunnen verbeteren (zeewaarts verplaatsen van vaargeul langs Walcheren). (33)

De rapportage zal bevatten:

- plaatsgebonden risico's (PR): voor de beschouwde scenario's worden de volledige risicocontouren voor de Westerschelde berekend en wordt voor Vlissingen, Terneuzen en Hansweert de hoogte van het PR aangegeven in tabelvorm;
- groepsrisico's : idem voor de 3 hoger genoemde plaatsen.

Voor het meer oostelijk gelegen deel (Beneden-Zeeschelde) wordt een summier kwalitatieve beschouwing genomen. Hoger genoemde 3 plaatsen blijken uit de resultaten van het rekenmodel opgesteld in opdracht van de Commissaris van de Koningin in Zeeland en de Gouverneur van de Provincie Antwerpen het meest gevoelig te zijn.

5.3 Baggeren en storten

... *Geef bij de verschillende verdiepingsscenario's naast het volume aanlegbaggerespecie, ook inzicht in het volume onderhoudsspecie. (29)*
Neem bij de studies over mogelijke stortstrategieën het totale te verwachten baggervolume (aanleg + onderhoud) mee in de studie. (29)

De aandacht van het onderzoekscluster bodem gaat (vooral) uit naar de effecten van twee soorten ingrepen: de verruiming van de vaargeul en de berging van de baggerspecie die vrijkomt bij de aanleg en het onderhoud daarvan. De hoeveelheid aanlegspecie is vrij nauwkeurig te bepalen, de hoeveelheid jaarlijks te baggeren onderhoudsspecie is dat niet. In het Strategisch MER zal deze laatste hoeveelheid bepaald worden met behulp van mathematische

modellen en expert judgement. Uit de effecten op de morfologie kan afgeleid worden waar en hoe groot de stortcapaciteit in de Westerschelde en het mondingsgebied in de toekomst zal zijn. Hieruit kan dan eveneens bepaald worden waar de baggerspecie voor de aanleg en het onderhoud van de vaargeul kan worden gestort.

... *Het storten van baggerspecie moet gebeuren in een gebied waardoor er geen effecten voor het estuarium optreden, bijvoorbeeld een stuk in zee. (96) Het zou logisch zijn de optie morfologisch baggeren of het aanwenden van het baggeren om morfologisch te sturen, explicieter aan bod te laten komen in het onderzoek. (47, 49)*

Het morfologisch onderzoek richt zich onder andere op de instandhouding van de langetermijn-stabiliteit van het dynamisch meergeulensysteem in de Westerschelde. Hierbij wordt onderzocht in hoeverre en op welke wijze het geulensysteem wijzigt, of deze wijzigingen onomkeerbaar zijn, en wat de rol van het baggeren en storten hierin is. Voor de stort van baggerspecie worden hierbij in het Strategisch MER meerdere opties onderzocht: buiten het estuarium of binnen het estuarium op klassieke en op nieuwe stortplaatsen.

... *De recente bevindingen van het MOVE-rapport (Monitoring van de Verruiming; red) en de analyses van het PAET-team (Experten van de Haven van Antwerpen; red.) nopen tot een kritische bevraging van het uitgangspunt dat verruimingsbaggerwerken per definitie moeten resulteren in een verlies aan natuurlijkheid, en win-winsituaties dus uitgesloten zijn. De recente monitoring programma's (MOVE) lijken de uitgangspunten van het Strategisch MER eerder te falsifiëren dan te bevestigen. (46, 47) De Kennisgeving gaat uit van een niet bewezen en niet aangetoonde substantiële en significante impact van de verdieping op de natuurlijkheid (de praktijk van de vorige verdieping*

spreekt dit tegen en ook het MOVE-rapport en analyses PAET-team). (47, 76)

Er wordt vanuit gegaan dat baggerwerken een negatieve impact hebben op de morfologie en natuurlijkheid. Dit is niet wetenschappelijk bewezen. (46)

Dat de verruiming van de vaargeul een negatieve impact heeft op de natuurlijkheid is niet als uitgangspunt gehanteerd. De effecten van een verruiming zullen binnen het Strategische MER objectief onderzocht worden door experts uit Vlaanderen en Nederland.

Als uitgangspunt gelden hierbij de kenmerken van het streefbeeld 2030 van de Langetermijnvisie, waarvan het eerste luidt: 'De instandhouding van de fysieke systeemkenmerken in het estuarium is uitgangspunt voor beleid en beheer.'

Voor de Westerschelde wordt hierbij verduidelijkt dat het gaat om de instandhouding van een systeem van hoofd- en nevengeulen met tussenliggende platen en ondiep watergebieden.

Het is duidelijk dat bagger- en stortwerkzaamheden invloed uitoefenen op de fysieke systeemkenmerken. De waarnemingen van de afgelopen 50 jaar laten zien dat er grote veranderingen zijn opgetreden in de arealen geulen, platen, slikken en ondiep watergebieden. Ook de verhouding tussen hoog- en laagdynamische platen en slikken is veranderd.

Uiteraard zijn daarbij ook andere factoren van invloed geweest op deze veranderingen. De evaluatie van de 48'/43' verruiming (van 1997/'98) is nog gaande (MOVE-rapportage) en bijgevolg zijn er nog geen definitieve conclusies getrokken.

Het uitgebreide morfologische, hydrodynamische en ecologische onderzoek, zoals voorzien in het Strategisch MER zal de effecten van de voorgestelde verruiming (o.a. op deze arealen) zo nauwkeurig mogelijk trachten te bepalen. Hierbij wordt gebruik gemaakt van mathematische modellen, uitgevoerde studies uit het verleden en expert-judgement.

... *De positieve effecten van het project ten aanzien van alternatieve bagger- en stortstrategieën zoals onderzocht door het PAET en Borgerhout en de mogelijke positieve impact er van, komen nog steeds niet voldoende tot uiting. (46, 47)*

Voor de stort van baggerspecie worden in het Strategisch MER meerdere opties onderzocht: buiten het estuarium of binnen het estuarium op klassieke en op nieuwe stortplaatsen. Hierbij wordt ook rekening gehouden met de uitkomsten van de studies van PAET en WL Borgerhout.

... *Bij het onderzoeken van de verschillende mogelijkheden voor het bergen (storten) van de baggerspecie dient ook het gebruik als secundaire grondstof aan de orde te komen. Specie die voldoet aan de Vlarea-normen komt in aanmerking voor het hergebruik als bodem of als niet-vormgegeven bouwstof en is aldus een volwaardig alternatief voor een primaire oppervlaktedelfstof. Het is daarom ook zinvol om te verwijzen naar het op 4 april 2003 goedgekeurde delfstoffendecreet. (65)*
Aanbevolen wordt om te kijken naar alternatieve stortlocaties van baggerspecie. (14)

In het rapport 'Inventarisatie en Beoordeling kwaliteit Baggerspecie tussen Vlissingen en Deurganckdok' dat in het kader van de Ontwikkelingsschets 2010 is uitgevoerd, zijn bovengenoemde elementen meegenomen. De conclusies van dit onderzoek worden verwerkt in het Strategisch MER.

... *Bij de optie van berging buiten het Schelde-estuarium zou ook rekening moeten worden gehouden met de vraag naar stortcapaciteit vanuit andere sectoren en activiteiten zoals o.a. afvoer van verontreinigde bodems in functie van grondverzet. (52)*

Dit aspect wordt niet meegenomen in het Strategisch MER. Dit aspect komt, indien relevant, aan de orde bij eventuele vervolgstudie.

5.4 Voorhavenontwikkeling, vervoersstromen en MKBA

... *Wilt u voorhavenontwikkeling gedegen uitwerken in het onderzoek? (39, 51, 68, 72, 81, 101, 105, 108)*
Naast milieueffecten van veranderende vervoersstromen bij voorhavenontwikkeling, moeten ook effecten voor de haven van Antwerpen en omgeving als gevolg van verdieping en toename van het transportpotentieel worden onderzocht. (22)
De aantrekkelijkheid van de verschillende Scheldehavens ten opzichte van Antwerpen bij verdieping en voorhavenontwikkeling moeten in beeld worden gebracht. (22)

In het kader van de MKBA toegankelijkheid wordt onderzocht of Zeebrugge en of Vlissingen een alternatieve oplossing bieden voor de toegankelijkheidsproblematiek. Hiertoe wordt de mutatie van de goederenstromen (containerstromen naar Zeebrugge en Vlissingen) bepaald. In het S-MER zullen de milieueffecten van de achterlandstromen van Zeebrugge en Vlissingen worden vergeleken ten opzichte van de milieueffecten bij een verruiming.

... *Inspreker verbaast zich over het stelselmatig volhouden ten aanzien van de optie voorhavenontwikkeling. De ontbrekende achterlandverbindingen blijven hier volledig buiten beeld. Inspreker vindt het opvallend dat er na de uitspraken van de Raad van State vastgehouden wordt aan de voorliggende teksten zonder analyse van die uitspraak en de gevolgen daarvan op voorliggende tekst. (26)*

In het huidig onderzoek (S-MER & MKBA) wordt inderdaad abstractie gemaakt van mogelijke knelpunten in de achterlandverbindingen van Zeebrugge en Vlissingen. Als havenontwikkeling in Zeebrugge en Vlissingen een alternatieve oplossing kan zijn, zal bijkomend onderzoek in de vervolgfase moeten aantonen hoe de ontwikkeling van de havens en achterlandverbindingen daadwerkelijk moet worden ingevuld.

... *Inspreker vraagt zich af in hoeverre Antwerpen tegen de havens van Rotterdam en Zeebrugge kan blijven concurreren, gezien het feit dat Antwerpen niet meer kan uitbreiden. Zal er dan nog wel sprake zijn van een haven van Antwerpen en is hier in de plannen rekening mee gehouden? (102)*

Toekomstverkenning voor de komende 30 jaar maken deel uit van het onderzoek. Bij het bepalen van de vervoersstromen in het kader van de maatschappelijke kosten-batenanalyse wordt rekening gehouden met de meest waarschijnlijke toekomstige ontwikkelingen. De uitbreidingsmogelijkheden van de haven van Antwerpen worden hierin impliciet meegenomen.

... *De passage inzake het onderzoek naar de voorhavenontwikkeling wordt beschouwd als deel van het verplichte onderzoek naar alternatieven in het kader van de toepassing van de Vogel- en Habitatrichtlijn en dient sterk te worden verduidelijkt. Finaal kan de vraag gesteld worden of een alternatievenonderzoek niet beter kan worden voorafgegaan door een beoordeling van kandidaat-alternatieven op hun probleemoplossend vermogen, zodat in het alternatievenonderzoek zelf enkel nog die voorstellen moeten worden geanalyseerd die ook effectief een vergelijkbaar probleemoplossend vermogen hebben. (46)*

Artikel 6 van de Habitatrichtlijn verplicht inderdaad tot het onderzoeken van mogelijke alternatieven. De door de inspreker voorgestelde werkwijze wordt feitelijk toegepast. In het kader van de opmaak van de Ontwikkelingsschets vindt, mede op basis van het Strategisch MER en de MKBA een beoordeling plaats van kandidaat-alternatieven op hun probleemoplossend vermogen.

... *De toenemende vraag naar grotere schepen zou opgelost kunnen worden door in de monding van de Westerschelde een containerterminal te creëren waar containeroverslag plaats kan vinden. (40)*

Het ontwikkelen van een nieuwe containerterminal in de monding van de Westerschelde maakt geen onderwerp uit van het huidig onderzoeksprogramma in het kader van de Ontwikkelingsschets 2010. In de Langetermijnvisie, die door beide regeringen vastgesteld is en het uitgangspunt vormt voor de Ontwikkelingsschets 2010, is een open en natuurlijk mondingsgebied' genoemd als één van de fysieke systeemkenmerken van het estuarium. In de S-MER worden dus geen maatregelen onderzocht in het mondingsgebied.

... *Laat voor het scenario voorhavenontwikkeling expliciet aan de orde komen wat de gevolgen zijn voor het landschap, de omgeving van het industriegebied en de gevolgen voor de achterlandverbindingen. (32, 42, 37)*

In het Strategisch MER worden uitsluitend de globale milieugevolgen van de veranderde transportstromen in beeld gebracht (dit betreft voornamelijk de emissie van luchtverontreinigende stoffen en geluid). De locatie-effecten ter plaatse en als gevolg van de voorhaven zelf worden niet onderzocht. Dit is onderdeel van eventuele latere studie.

... *De Kanaalzone (Terneuzen-Gent) mag niet ontbreken in de MER. Een mogelijke verbetering van de economische positie van Antwerpen moet ook concrete mogelijkheden bieden voor de kanaalzone. (68)*

De Kanaalzone Gent-Terneuzen is onderwerp van een studie die buiten ProSes wordt gevoerd. Concrete mogelijkheden voor de kanaalzone worden derhalve niet opgenomen in het onderzoeksprogramma van ProSes.

... *Verzocht wordt om afstemming tussen het onderzoek van ProSes voor wat betreft de voorhavenontwikkeling die is voortgekomen uit de WCT-uitspraak van de Raad van State en het WCT-onderzoek van de Provincie Zeeland. (32, 69, 70)*

Er wordt rekening gehouden met de relevante rechtspraak inbegrepen de recente rechtspraak van de Nederlandse Raad van State van de WCT. Er zal afstemming gezocht worden in de uitgangspunten.

6 | Natuurlijkheid

6.1 Randvoorwaarden en uitgangspunten

... *Open en natuurlijk mondingsgebied zoals genoemd in paragraaf 5.3.1: Gezien de onnatuurlijke want bedijkte en door zandsuppleties vastgelegde (gemanipuleerde) oevers van de monding en de voortvarende plannen om in het mondingsgebied windmolens te plaatsen zijn wij van mening dat er niet voldaan wordt, kan worden, aan de gestelde open en natuurlijk mondingsgebied.*

Waarom worden de windmolenplannen in de kennisgeving verzwegen? (15)

Het mondingsgebied, zoals het omschreven is in de Langetermijnvisie, die door beide regeringen vastgesteld is en het uitgangspunt vormt voor de Ontwikkelingsschets 2010, is een open en natuurlijk gebied, zeewaarts van de voor de veiligheid afgesproken te handhaven basiskustlijn (duinen en stranden). In het S-MER worden geen maatregelen onderzocht in het mondingsgebied. De plannen betreffende de windmolenparken maken dan ook geen onderdeel uit van ons onderzoekstraject, maar zullen wel getoetst moeten worden op deze uitgangspunten.

... *De concrete maatregelen t.b.v. de natuurlijkheid zijn volgens inspreker niet toegespitst op het perspectief 2010, maar op 2030. (88)*

In het Strategisch MER worden voorbeeldgebieden voor natuurontwikkeling onderzocht. In de Ontwikkelingsschets 2010 zal een voorstel gedaan worden voor concrete maatregelen die in 2010 uitgevoerd zijn of in uitvoering genomen.

6.2 Maatregelen en projecten

... *Op basis van de voorbeeldprojecten moet een extrapolatie mogelijk zijn naar het hele gebied. De gekozen voorbeeldprojecten voldoen niet aan dit criterium. Ze zijn gekozen, zo werd vermeld op de informatiebijeenkomst in Waasmunster, op basis van de info die nu al aanwezig is over deze projecten. Een andere selectie is daarom nodig. (51) Het is absoluut noodzakelijk dat men de effecten van de voorbeeldprojecten in relatie kan brengen met andere mogelijke gebieden waar natuurontwikkelingmaatregelen toegepast kunnen worden. (54)*

Tijdens de informatiebijeenkomst in Waasmunster is over de voorbeelden van maatregelen in de Zeeschelde gezegd dat 'de info die nu al aanwezig is' als selectiecriterium heeft gediend. Er zijn echter nog meer criteria. De voorbeelden van maatregelen in de Westerschelde en in de Zeeschelde zijn geselecteerd o.g.v. de volgende criteria:

- de verschillende soorten van maatregelen (habitatgericht én procesgericht) zijn vertegenwoordigd;
- met de geselecteerde voorbeelden van maatregelen ontstaat een representatief beeld van het hele estuarium;
- de geselecteerde voorbeelden van maatregelen zullen naar verwachting een substantieel effect hebben op de natuur en het functioneren van het estuarium;
- de geselecteerde voorbeelden van maatregelen kunnen model staan voor andere soortgelijke, niet geselecteerde maatregelen uit het studierapport;
- de geselecteerde voorbeelden van maatregelen zijn herkenbaar en kunnen een rol spelen in de communicatie.

Info over de voorbeelden van maatregelen die nu al aanwezig is, vergemakkelijkt uiteraard het onder-

zoek en is gezien als een bijkomend voordeel bij de voorbeelden van maatregelen in de Zeeschelde die op grond van de hiervoor genoemde criteria zijn geselecteerd.

... *Bij de te onderzoeken projecten en maatregelen is geen rekening gehouden met huidige en toekomstige industriële en logistieke activiteiten in het gebied. (6, 24)*

Ten behoeve van het onderzoek in het Strategisch MER zijn voorbeeldmaatregelen voor natuurontwikkeling geselecteerd. Mede op basis van de beschreven effecten zal in het kader van de Ontwikkelingschets 2010 een besluit wordt genomen over het nut en de noodzaak van dergelijke type maatregelen. Met huidige en toekomstige industriële en logistieke activiteiten zal rekening worden gehouden. Op dit moment is de precieze uitwerking van de maatregelen nog niet aan de orde, vanwege het strategische karakter van de Ontwikkelingschets 2010. De concrete omgrenzing en vormgeving van de geselecteerde maatregelen komen aan de orde in vervolgprocedures, waarbij weer inspraak mogelijk is.

... *Gevraagd wordt of het onrealistisch is om te laten onderzoeken of er, in een gebied veraf gelegen van de Scheldemonding, gewerkt kan worden met een beperkt overstromingsgebied met behoud van de huidige Scheldedijken en zonder bijkomende ringdijk richting bewoning, bijvoorbeeld met sluissystemen. (61) Inspreker stelt voor om de voorbeeldgebieden te selecteren uit bestaande natuurgebieden. (43)*

Om te kunnen voldoen aan de doelstellingen vanuit natuurlijkheid is het zeer waarschijnlijk noodzakelijk om natuurgebieden aan het Schelde-estuarium toe te voegen middels uitpolderingen. Naast voorbeelden voor deze procesmaatregelen worden ook voorbeelden onderzocht van habitatgerichte maatregelen

als het plaatsen van suatiesluizen en omzetting van maïsakkers naar natuurgebied.

... *Welke maatregelen zullen noodzakelijk zijn om de bestaande en potentiële natuurwaarden maximaal tot ontwikkeling te laten komen zowel in de GOG's als in de GGG's? (87)*

Voor de voorbeeldgebieden vanuit natuurlijkheid in Vlaanderen worden in het Strategisch MER twee inrichtingen onderzocht: één conform pakket A en één conform pakket B (zie paragraaf 3.4 van de Kennisgeving voor een toelichting). Zo wordt duidelijk welke maatregelen het meest effectief zijn uit oogpunt van natuurlijkheid en welke aanvullende maatregelen mogelijk nog wenselijk zijn.

... *Er zou meer soortgericht gewerkt kunnen worden bij het bedenken van plannen voor natuurherstel. (79)*

Bij het uitwerken van het streefbeeld uit de LTV naar een aantal subdoelen voor natuurontwikkeling is onder andere gekeken naar de ecologische processen in relatie tot de aanwezigheid en activiteit van macrofyten, fytoplankton, zoöplankton, benthos, vis, vogels en zeehonden. Ecosysteemen denken in het onderzoek heeft voorrang op dit strategisch niveau.

... *Er zijn al plannen voor natuurcompensatie in een vergaand stadium van ontwikkeling, als compenserende alternatieven in het kader van de aanleg van de Westerscheldetunnel. Verder wordt gewezen op een initiatief van Rijkswaterstaat het project 'Dijk met Bereik'.*

Gemeente Hulst en de ondernemersvereniging Hontenisse willen graag meedenken over natuurcompensatie in het betreffende gebied. (10, 21)

Het Natuurcompensatieprogramma Westerschelde vormt geen onderdeel van het strategisch milieueffecten onderzoek voor de Ontwikkelingschets 2010 Schelde-estuarium. Wanneer echter beide programma's in één gebied samenkomen, zoals het

geval is in Hulst-noord, dan ligt het voor de hand om deze programma's ook in samenhang te bezien. Onderschreven wordt dat het draagvlak voor dergelijke programma's zal toenemen als zij een toegevoegde waarde betekenen voor de gemeentelijke plannen en daarmee een bijdrage kunnen leveren aan de economische ontwikkeling van het gebied. In de voorbereidingen voor het thema natuurlijkheid in de Ontwikkelingsschets 2010 wordt daarom nadrukkelijk gezocht naar de toegevoegde waarde van nieuwe natuurontwikkelingsprojecten voor de omgeving. De plannen van de gemeente Hulst en de ondernemersvereniging zullen daarbij worden betrokken.

... *Inspreker is van mening dat uitpolderingsprojecten – dit betekent verlies van compartimentsdijken – in de hals van Zuid-Beveland uit het oogpunt van deltaveiligheid niet wenselijk zijn. Ook realisatie van de Overschelde zou evacuatie bij overstroming bemoeilijken. (14)*

Door het uitpolderen neemt ook de kustlijn toe, wat de veiligheid niet ten goede zal komen. (35)

Bij een uitpoldering mag de veiligheid tegen overstromen niet in het geding zijn. De Deltaveiligheid blijft in alle gevallen volledig gegarandeerd, ook als de lengte van de zeeerende dijk ('kustlijn') zou toenemen. Grootschalige uitpolderingen zorgen voor morfologische veranderingen. Ligging, diepte en omvang van de geulen, platen en ondiepwatergebieden, slikken en schorren kan veranderen. Als gevolg daarvan veranderen mogelijk de waterstanden. Deze veranderingen zullen in het Strategisch MER in beeld worden gebracht. Afhankelijk van de omvang en locatie kan de uitpoldering dus mogelijk aanleiding zijn voor dijkwerken, die het veiligheidsniveau moeten handhaven.

6.3 Effecten

... *In hoeverre denken de initiatiefnemers dat het mogelijk is een deel van de (minder prioritaire) buitendijks of binnendijks te overwegen maatregelen, ter monitoring vroeger uit te voeren, op basis waarvan de modellering en impactschets verfijnd kunnen worden? (54)*

Bij de beoordeling van de effecten van natuurmaatregelen zal gebruik worden gemaakt van de ervaring uit eerder gerealiseerde projecten, zoals de ontpoldering van de Selanapolder (nu Sieperdaschor), het herstel van de Ketenissepolder en het Paardeschor.

... *De problematiek van verzilting en kwel op landbouwpercelen langs de Westerscheldedijken wordt mogelijk groter door uitpolderingen en dit brengt financiële gevolgen met zich mee voor agrarische bedrijven. (35, 83) Wilt u in het MER ingegaan op de effecten in de vorm van kwelstromen aan de landzijde, die bepaalde maatregelen zoals verdieping of uitpoldering kunnen veroorzaken. (72) Er wordt geen rekening gehouden met de zoetwaterbel onder de Kievietpolder, die door uitpoldering of verdieping zou kunnen veranderen in omvang of ligging. (83)*

De effecten van de voorbeeldprojecten voor natuurlijkheid, zoals het verder doordringen van zout en brak water in het gebied, worden op hoofdlijnen beschreven. Op dit moment is de precieze uitwerking van de maatregelen nog niet aan de orde, vanwege het strategische karakter van de Ontwikkelingsschets 2010. De concrete omgrenzing en vormgeving van de geselecteerde maatregelen (onder andere in relatie tot de waterhuishouding in omliggende polders) komen aan de orde in vervolgproudures, waarbij weer inspraak mogelijk is.

... *Er wordt onvoldoende aandacht besteed aan het feit dat bij uitpoldering ook natuur verloren gaat.* (7)

De effecten van de uitpolderingen op de natuur, zoals diversiteit van soorten en diversiteit van (deel)-ecosystemen, worden inzichtelijk gemaakt. Dit kunnen zowel positieve als negatieve effecten zijn.

... *Inspreker is het niet eens met het feit dat er min of meer vanzelfsprekend vanuit wordt gegaan, dat bij uitpoldering 'automatisch' de gewenste compensatoire ontwikkeling in het estuarium zal optreden, terwijl hier tot nu toe geen enkel wetenschappelijk of waterloorkundig bewijs wordt aangevoerd.* (17)

De effecten van de uitpolderingen zijn onderwerp van de studie. De studies naar uitpolderingen zijn overigens primair gericht op het bereiken van de doelstellingen vanuit natuurlijkheid en niet op compensatie van andere maatregelen en projecten.

... *Aandacht wordt gevraagd voor de populatie weidevogels in het gebied Kalkense Meersen.* (62) *Indien een gebied bestemd wordt tot GGG, welke invloed zal dit dan hebben op de aanwezige bestaande natuurwaarden?* (87) *Welke invloed zal ingebruikname van een overstromingsgebied (in het bijzonder een GGG) hebben op het recreatief gebruik van dijken?* (87) *Wordt bij de inrichting van een GOG langs de Durme wel gelet op de snelle verzanding van de Durme?* (87) *Op welke manier zal nieuwe bodemverontreiniging worden vermeden indien de overstromingsgebieden langs de Durme aangelegd zouden worden, gezien de aanwezigheid van vervuild slib in de Durme. Welke invloed zou instroming van Durmeslib hebben op het ecosysteem en op de bodemkwaliteit van bestaande thans niet-gecontamineerde gronden?* (87)

De gevraagde effecten worden voor de voorbeeldgebieden vanuit natuurlijkheid in Vlaanderen in het Strategisch MER op hoofdlijnen beschreven. Hierbij zal waar mogelijk gebruik worden gemaakt van de

effecten die voor deze gebieden worden beschreven in het kader van het plan-MER voor de actualisatie van het SIGMA-plan in Vlaanderen.

6.4 Natuurcompensatie

... *Wordt er onderzoek gedaan naar het feit of bepaalde compensatiemaatregelen nodig zijn, indien er uitgediept moet worden. Wat is de haalbaarheid van compenserende maatregelen?* (29) *Naast genoemde oplossingen voor natuurcompensatie is het belangrijk ook te kijken naar buitendijkse maatregelen in de delta. Binnendijks kan enkel natuurcompensatie worden gevonden door het opknappen van welen en krekens en door gebruik van zeer marginale landbouwgronden, verkregen op vrijwillige basis uiteraard met instandhouding van Deltadijken.* (12)

In geval van significante negatieve effecten moet gezocht worden naar aanvullende, verzachtende maatregelen om deze effecten ter plaatse te voorkomen of te beperken (zogenoemde mitigerende maatregelen) of elders te compenseren. Aangezien de Ontwikkelingsschets 2010 gericht is op een besluit over het nut en de noodzaak van maatregelen en projecten en de verdere uitwerking pas in een latere fase aan de orde is, zullen compenserende maatregelen in het Strategisch MER worden geïnventariseerd. Indien vereist zal, in overeenstemming met artikel 6.4 van de habitatrictlijn, concreet worden aangegeven welke compensatiemaatregelen nodig zijn. Met de haalbaarheid van de voorgestelde projecten wordt rekening gehouden in de Ontwikkelingsschets.

7 | Aanpak onderzoek en bestudeerde effecten

7.1 Algemeen

... Een MMA-toets moet worden uitgevoerd. (50)
In het verlengde van de Europese en Vlaamse regelgeving is besloten dat in het Strategisch MER niet op actieve wijze een separaat MMA dit wil zeggen voorafgaand aan het onderzoek wordt een alternatief opgesteld, waarvan wordt verwacht dat het gunstig is voor het milieu. De milieueffecten van de beschreven alternatieven en varianten zullen wel worden vergeleken, waarbij een of meer alternatieven en varianten kunnen worden herleid die relatief gunstig zijn voor het milieu.

7.2 Bodem (Morfologie)

... De Kennisgeving is teveel gesteund op modellering en te weinig op de analyse van historische ontwikkelingen van het estuarium en empirisch onderzoek. (46, 47) Het kwantificeren van de effecten van baggeren en storten vereist vergaande praktische kennis van het regelsysteem, die alleen middels onderzoeksprojecten als OOSTWEST en MOVE kan worden verkregen. De inspreker stelt om vooraleer over te gaan tot maatschappelijk ingrijpende maatregelen zoals ontpolderen, te onderzoeken of deze maatregelen uit morfologisch oogpunt noodzakelijk zijn. (14) Het gebruik van de numerieke modellen als enig instrument om de problematiek te onderzoeken is twijfelachtig om prognoses inzake morfologie uit te voeren. Inspreker beveelt aan deze aanpak kritisch te analyseren en te laten evalueren en interpreteren door onafhankelijke experts. (46, 47, 76)

In het kader van het Strategisch MER worden de effecten zoveel mogelijk kwantitatief bepaald aan de hand van numerieke modellen, geïnterpreteerd aan de hand van een historische analyse en expert

judgement. De gehanteerde benadering is 1-dimensioneel en initieel 2-dimensioneel (dieptegemiddeld), doch er zijn 2Dh of 3D modellen nodig om een meer betrouwbare uitspraak te kunnen doen. Deze modellen bevinden zich echter nog in een experimentele fase.

Het gebruik van expert judgement en de kennis en ervaring beschikbaar binnen de betrokken onderzoeksinstellingen zijn derhalve van groot belang. De resultaten van het morfologieonderzoek zullen aan een second opinion worden onderworpen. Verder onderzoek in volgende fasen zal uitgevoerd worden op basis van voortschrijdend inzicht.

... De morfologische doelstelling in de Westerschelde 'het behoud van het dynamisch meergeulensysteem' wordt niet opgevat als 'welke maatregelen kunnen deze doelstelling helpen verwezenlijken' maar als 'welke invloed hebben de bagger- en stortwerkzaamheden die verbonden zijn met een eventuele verdere verruiming'. Daarop strekt het tot aanbeveling de 'defensieve' benadering te vervangen door een meer actieve interventie, waarin wordt gezocht naar middelen om de dynamiek te vergroten (zoals morfologisch baggeren en het veranderen van de harde begrenzingen van het estuarium). (46, 47)

In de aanbeveling 'de defensieve benadering te vervangen...' wordt de randvoorwaarde 'het behoud van het dynamisch meergeulensysteem' verkeerd uitgelegd. Het doel is om de natuurlijkheid van het estuarium zo goed mogelijk te waarborgen.

'Menselijk ingrijpen' en 'een zo natuurlijk mogelijk estuarium' sluiten elkaar min of meer uit. Omdat een volstrekt natuurlijk estuarium een utopie is stelt de inspreker dat wellicht door een 'actieve interventie,

waarin wordt gezocht naar middelen om de dynamiek van het systeem weer te vergroten... 'lokaal (morfologisch baggeren) de natuurlijkheid kan worden bevorderd. Deze stelling is momenteel echter niet op gepubliceerde kennis gefundeerd maar ze kan aanleiding vormen tot verder onderzoek op het terrein. De afwezigheid van praktijkervaring op dit punt maakt het moeilijk om in dit stadium uitspraken te doen over de overwegingen van de inspreker.

... *De afdammingen en inpolderingen zijn nooit in voldoende mate onderzocht en geëvalueerd, de consequenties dientengevolge zijn tot zeer recent volslagen genegeerd. Dit wordt als een ernstige omissie gezien. (26)*

Het Strategisch MER richt zich op het beschrijven en evalueren van de effecten van maatregelen en projecten die nu ten behoeve van de Ontwikkelingschets 2010 worden voorgesteld en niet op de effecten van ingrepen die in het verleden reeds hebben plaats gevonden. Waar mogelijk wordt bij het effectenonderzoek wel gebruik gemaakt van beschikbare kennis die is opgedaan als gevolg van eerdere ingrepen in het estuarium.

7.3 Water

... *Gemist wordt wat de impact van de Kaderrichtlijn Water vanuit het stroomgebied van de Schelde op het Schelde-estuarium zal zijn. (72)*

De Europese Kaderrichtlijn Water (2000/60/EG) is opgenomen in het juridische kader ten behoeve van het Strategisch MER (zie bijlage 9 van de Kennisgeving). Onderzocht zal worden in hoeverre deze Kaderrichtlijn van invloed is op de autonome ontwikkelingen in het estuarium en de beoordeling van de effecten. Aangezien de Kaderrichtlijn nog niet is vertaald naar concreet nationaal beleid en concrete nationale projecten is de invloed naar verwachting gering.

... *De gevolgen en effecten van de extra spui vanuit het Volkerak-Zoommeer via de Bathse spuisluis dienen in het Strategisch MER te worden meegenomen. (72)*

De problematiek van het Volkerak-Zoommeer maakt geen onderdeel uit van de Ontwikkelingschets 2010 en van het Strategisch MER. Bij de referentiesituatie ten behoeve van effectbepaling van projecten en maatregelen in het Strategisch MER worden alleen vastgestelde of zeer waarschijnlijke ontwikkelingen meegenomen.

... *Er moet ook onderzoek gedaan worden naar de kwaliteit van het water in de Schelde en haar zijrivier gekoppeld aan een plan dat de waterkwaliteit op niveau brengt (100) Vanuit het studierapport moet er een duidelijke verwijzing komen naar het probleem van de talmende overheden die nog steeds te weinig werk maken van rioolwaterzuivering. (50)*

In de strategische m.e.r. zal naast het onderzoek naar de overstromingsrisico's (de waterhoeveelheid), ook onderzoek worden gedaan naar de waterkwaliteit. De waterkwaliteit en -samenstelling worden door ingrepen in de rivier en aan de oevers van de waterloop beïnvloed. Om een beeld te krijgen van de wijziging van de waterkwaliteit als gevolg van de maatregelen en projecten, zullen de concentraties aan nutriënten (stikstof en fosfor), de slibconcentratie, het zuurstofgehalte en de concentratie aan toxische stoffen bepaald worden. Maatregelen en projecten gericht op de waterkwaliteit maken geen onderdeel uit van de Ontwikkelingschets 2010 en van het Strategisch MER. Er zal derhalve geen plan worden opgesteld om de waterkwaliteit te verbeteren (bijvoorbeeld gericht op rioolwaterzuivering).

... *Daar waar de breedte van de rivier smaller is, zou men kunnen bestuderen of het mogelijk is om deflectoren te plaatsen. Inspreker stelt voor om deze suggestie nader te onderzoeken. (92)*

In deze studie wordt verder niet gekeken naar deflectoren. Het kenmerk van enig dempend object in het water is dat datzelfde object automatisch turbulentie genereert. Deze turbulentie veroorzaakt erosie en deze erosie leidt weer tot sedimentatie op een andere locatie. Vergelijk ook kribben op rivieren die een soortgelijk doel hebben. Bovendien maken deze deflectoren het baggeren moeilijker.

7.4 Natuur

... *Inspreker mist onderzoek in het MER naar garnalen en vis, kraamkamerfunctie en aanslagen op bestanden en kraamkamerfunctie tot op heden. (15)*

In het onderzoekscluster Natuur worden de effecten van de maatregelen en projecten op vissen (o.a. kinderkamerfunctie) en bodemgebonden diergroepen onderzocht. Hierbij zijn de volgende effecten van belang: wijzigingen in de bodemmorfologie (het areaal rustig ondiep water), beperkingen van de lichtdoordringing, verandering in het zuurstofgehalte en veranderingen in het gehalte aan toxische stoffen in het water en de waterbodem. De relevante effecten op de visserij worden beschreven binnen het onderzoekscluster overige disciplines (discipline gebruikswaarde gebied).

... *Men dient in de MER te kijken of er al dan niet onherstelbare of onvermijdbare schade kan voorkomen in VEN-gebieden. Er zou tevens gekeken kunnen worden naar de voorgestelde natuurverwevingsgebieden (IVON) en de mogelijke natuurverbindingengebieden. (54)*

Bij de toetsing en beoordeling van de effecten in het Strategisch MER en het aangeven van de eventuele noodzaak tot compensatie zal rekening worden

gehouden met de beleidsmatige en juridische status van de betreffende gebieden.

... *De uitbreiding en ontsluiting van de haven van Zeebrugge heeft mogelijk een impact op het Zwin-estuarium. De impact op dit specifieke en zeer waardevolle landschap dient bestudeerd te worden. (42)*

In het S-MER zullen de effecten van een uitbreiding of ontsluiting van de haven van Zeebrugge niet worden meegenomen. Er wordt verondersteld dat mogelijke capaciteitsuitbreidingen van de haven kunnen gebeuren binnen de huidige grenzen van het havengebied.

... *De trekwegen en dijken langs de Schelde van Gent tot Breskens zouden echte natuurexploratieroutes kunnen worden, waarbij een geheel ander bermbeheer gevoerd zou moeten worden. (79)*

Bermbeheer en aanverwante zaken zijn, vanwege het strategische niveau van deze studie, niet aan de orde.

7.5 Overige disciplines

... *Voor het draagvlak is het van groot belang dat op evenwichtige wijze rekening wordt gehouden met de hoofdfuncties van het landelijk gebied in Vlaanderen. 'Landelijkheid' dekt de lading beter dan 'natuurlijkheid'. (45)*

Er moet meer aandacht zijn voor de effecten op de landbouw. (18, 35, 43, 45, 60, 77, 10)

Gevraagd wordt om toevoeging van de volgende alternatieven:

- *aantal betrokken land- en tuinbouwgebieden tot nul herleiden;*
- *uitgaan van een reeks maatregelen die in de betrokken land- en tuinbouwgebieden via vrijwillige beheersovereenkomsten. (45)*

Bij onderzoek overstromingsgebieden moet rekening gehouden worden met de gewenste agrarische structuur en duidelijk aangeven welke de hui-

dige en toekomstige ruimtelijke bestemming is van de gronden. Voor zover gronden in landbouwgebruik voor de aanleg van overstromingsgebieden zouden moeten worden aangewend moeten de minderwaardige gronden hiervoor worden gebruikt.

De financiële gevolgen van de verschillende maatregelen voor de landbouw dienen te worden in kaart gebracht. (45) Inspreker dringt er op aan om de reeds bestemde en alsnog als zodanig te bestemmen industrie- en haventerreinen nadrukkelijk in de beschouwingen te betrekken. (41)

De effecten van de Overschelde en de voorbeeldprojecten voor natuurlijkheid op de landbouw en andere functies in het gebied worden op hoofdlijnen beschreven. Economische effecten worden eveneens op hoofdlijnen beschreven in de maatschappelijke kosten-batenanalyse. Op dit moment is de precieze uitwerking van de maatregelen en projecten nog niet aan de orde, vanwege het strategische karakter van de Ontwikkelingsschets 2010. De concrete omgrenzing en vormgeving van de geselecteerde maatregelen en projecten komen aan de orde in vervolgpcedures, waarbij weer inspraak mogelijk is.

... De oppervlakte gronden, wier bestemming gewijzigd wordt in het kader van de 'natuurlijkheid', zou afgetrokken worden van de taakstelling reser vaat en natuur van het ruimtelijk structuurplan Vlaanderen (RSV). (45)

Het ruimtelijk structuurplan Vlaanderen is opgenomen in het beleidsmatig kader ten behoeve van het Strategisch MER (zie bijlage 9 van de Kennisgeving). Onderzocht zal worden in hoeverre dit plan van invloed is op de autonome ontwikkelingen in het estuarium en de beoordeling van de effecten. In hoeverre dit bijdraagt tot de taakstelling van het RSV is geen onderwerp voor de afwegingen in het Strategisch MER noch in de Ontwikkelingsschets. Bij verdere besluitvorming rond de realisatie van de

projecten ten behoeve van de doelstelling 'natuurlijkheid' zal de verhouding van deze inspanning tot de taakstelling van het RSV duidelijker worden, o.a. in ruimtelijke planvormingsprocessen op een lager niveau.

... Potentiële projecten dienen onderzocht te worden op hun mogelijkheden op recreatief vlak. (74)

In de Ontwikkelingsschets Schelde-estuarium 2010 worden geen projecten en maatregelen opgenomen die primair zijn gericht op de recreatie. Wel zullen de effecten van projecten en maatregelen op de recreatie op hoofdlijnen worden beschreven.

Hierbij wordt rekening gehouden met mogelijke win-winsituaties tussen natuur en recreatie.

... De ruimtelijke impact van de veranderende mobiliteit bij voorhavenontwikkeling komt nergens aan bod. (52)

De effecten van wijzigingen in vervoersstromen worden bij de onderzoeksaspecten geluid, luchtverontreiniging en gebruikswaarde van het gebied onderzocht. Hierbij wordt een globale benadering gehanteerd. De milieueffecten van de aanleg van bijkomende achterlandverbindingen om de vervoersstromen te accommoderen worden niet in deze SMER onderzocht, maar kan wel onderwerp zijn van het vervolgonderzoek.

... Het studiegebied woon- en leefmilieu zou tot de nabijgelegen woonkernen moeten worden uitgebreid als er invloed is op deze woonkern, bijvoorbeeld als gevolg van wijzigingen aan kruisende infrastructuur. (52)

Het studiegebied wordt bepaald door de reikwijdte van de te verwachten effecten. Het studiegebied voor woon- en leefmilieu is op voorhand moeilijk af te bakenen, omdat resultaten van meerdere disciplines worden gebruikt (zoals geluid en luchtverontreiniging). Het uiteindelijke studiegebied wordt daar

om bepaald door alle effecten binnen deze disciplines.

... *In de Kennisgeving wordt gesproken over de gezondheidstoestand van de bewoners. Onduidelijk is in de beschrijving van methode van onderzoek en toetsing of deze factoren ten volle worden meegenomen. (72)*

In het Strategisch MER wordt een algemeen beeld geschetst van de effecten op de gezondheidstoestand (toxicologie en psychosomatische effecten). Het is wegens gebrek aan gegevens onmogelijk om dit in detail uit te werken. Dit is ook niet nodig voor het beoogde politieke besluit.

... *Graag in MER meenemen:*

- *In cultuurhistorisch waardevolle gebieden conform het Belvederebeleid te handelen, d.w.z. cultuurhistorie als sturend principe in de planvorming te laten fungeren;*
- *bureauonderzoek en indien noodzakelijk verder archeologisch onderzoek te laten verrichten naar de aanwezigheid van archeologische waarden in een zo vroeg mogelijk stadium van de planvorming;*
- *dit geldt ook voor de historische scheepsresten die zich op de waterbodem bevinden (23)*

Het instituut voor het Archeologisch Patrimonium zal aangeven waar archeologische belangen spelen en wat de inbreng van de archeologie zou moeten zijn. (80)

In de studie zal de invloed op cultuurhistorische elementen en archeologische waarden onder andere ten gevolge van afgravingen in het kader van natuurontwikkelingsprojecten en de verruiming worden onderzocht. Hierbij zullen bovenstaande opmerkingen in overweging worden genomen.

... *Onder de discipline 'andere disciplines' dient ook het aspect 'rechtszekerheid' onderzocht te worden. Hoe verhouden de plannen zich t.o.v. gewest- en structuurplannen? Welke juridische instrumenten zullen moeten worden ingezet. (43)?*

Het beleidsmatig en juridisch kader ten behoeve van het Strategisch MER is opgenomen in bijlage 9 van de Kennisgeving. Onderzocht zal worden in hoeverre dit kader van invloed is op de autonome ontwikkelingen in het estuarium en de beoordeling van de effecten. De verdere vertaling naar in te zetten juridische instrumenten is onderdeel van eventuele vervolgstudies.

... *Het is belangrijk dat in het MER voldoende aandacht gaat naar luchtverontreiniging en mogelijke maatregelen. (53)*

In het Strategisch MER zal het aspect luchtverontreiniging voldoende aandacht krijgen.

... *Het cultuurhistorisch aspect van het landschap, dat zowel zijn geschiedenis en zijn erfgoedwaarde behelst, als het landschapsecologische en het esthetische aspect, dient op een evenwaardige manier als de aspecten water en natuur in het afwegingsproces van het ontwikkelingsscenario worden meegenomen. De Landschapsatlas en de Landschapkenmerkenkaart geven hieromtrent veel informatie en aanduidingen. Bij de beoordeling van onroerend erfgoed, dient ook de Inventaris van het Bouwkundig Erfgoed aan bod te komen. (84)*

Het cultuurhistorisch aspect van het landschap wordt volwaardig meegenomen in het onderzoek. De aangehaalde atlas en kenmerkenkaart vormen mee de basisinformatie voor het landschapsonderzoek. De Inventaris van het Bouwkundig erfgoed is als bron van informatie voor dit strategische planniveau te gedetailleerd, en zal dit niveau van besluitvorming niet beïnvloeden.

... *Uit de voorstudie 'natuurontwikkelingsmaatregelen ten behoeve van de ontwikkelingschets 2010 van het Schelde-estuarium' blijkt dat deze studie weinig of geen rekening houdt met andere sectoren en aspecten, waaronder erfgoedzorg. Indien de andere gebruikte documenten voor dit MER, eveneens sectoraal werden opgesteld, is een mogelijke overbelichting van het aspect natuur te verwachten. (66)*

De voorstudie is inderdaad gericht op het genereren van maatregelen waarmee de doelstelling vanuit natuurlijkheid kan worden bereikt. In het Strategisch MER worden echter de integrale effecten van de geselecteerde projecten en maatregelen beschreven voor alle relevante milieuaspecten. Natuur is in het Schelde-estuarium weliswaar een zeer belangrijk aspect, maar overbelichting is derhalve niet aan de orde.

... *Bij de te beschouwen milieueffecten van de scheepvaart wordt gesteld, dat deze wel zullen worden onderzocht, maar dat normstelling ontbreekt. Gepleit wordt voor minimalisatie van emissie door de scheepvaart en derhalve voor normstelling. (72)*

De effecten van projecten en maatregelen worden beschreven en getoetst aan het beleidsmatig en juridisch kader. Het behoort echter niet tot de onderzoeksoopdracht om zelf een normerend kader uit te werken. Dit neemt vanzelfsprekend niet weg dat op het gebied van de scheepvaart rekening is te houden met o.m. het toetsingskader inzake externe veiligheid en de havenverordeningen.

... *Inspreker verwijst naar artikel 4.1.4 van paragraaf 1 van Afdeling III- Doelstellingen en kenmerken, van het decreet van 5 april 1995. Hij is van mening dat in hoofdstuk vijf het aspect 'mens' geen voldoende plaats krijgt. (88)*

Het aspect 'mens' wordt uitgewerkt in het Strategisch MER. Gezondheid, hinderaspecten en mobiliteits- en ruimtelijke ordeningsaspecten worden allemaal in beschouwing genomen.

8 | Vogel- en Habitatrichtlijnen

... *Aangeraden wordt voor het nemen van besluiten opties te laten toetsen door de Europese Commissie aan de Vogel- en Habitatrichtlijnen. (17) Er dient geconstateerd te worden dat de uitgangspunten voor deze Ontwikkelingsschets 2010 Schelde-estuarium uitgaan van de misvatting dat dit Strategisch MER moet gaan dienen als basis en/of uitwerking van de VHR-toets. (26)*

De in het Strategisch MER onderzochte projecten en maatregelen worden waar nodig getoetst aan de bepalingen van Europese Vogel- en Habitatrichtlijn. Ook als de Europese Commissie geen formele toets moet uitvoeren, zullen de initiatiefnemers de commissie haar in een vroege fase inlichten over de voorgenoemde plannen.

... *De VHR-toets dient betrekking te hebben op het gehele plan en niet alleen op de verschillende losse onderdelen (MER, MKBA, Sigmaphan etc.) (19)*

Overeenkomstig art. 6.3 van de Habitatrichtlijn dienen plannen of projecten die niet direct verband houden met of nodig zijn voor het beheer van het gebied, maar afzonderlijk of in combinatie met andere plannen of projecten significante gevolgen kunnen hebben, passend te worden beoordeeld. De cumulatieve werking zit dus besloten in art. 6.3 en zal in casu in rekening worden gebracht. Weliswaar is in herinnering te brengen dat de passende beoordeling in de huidige fase 'op hoofdlijnen' gebeurt, met de best beschikbare kennis. Tevens is na te gaan of bepaalde voorgestelde plannen of projecten niet direct verband houden met of nodig zijn voor het beheer van het betrokken gebied. In dat geval blijven deze plannen of projecten immers buiten de toepassing van art. 6.3 van de Habitatrichtlijn.

... *Het is een handicap dat er momenteel nog geen instandhoudingsdoelstelling voor het gebied is geformuleerd, volgens artikel 6.1 van de Vogel- en Habitatrichtlijnen dienen immers de nodige instandhoudingsmaatregelen getroffen te worden. (19)*

Het is inderdaad correct dat voor de relevante speciale beschermingszones binnen het studiegebied nog geen definitief vastgestelde instandhoudingsdoelstellingen bestaan. Er zal gebruik worden gemaakt van de thans beschikbare wetenschappelijke informatie over de speciale beschermingszones. Het ministerie van Landbouw, Natuurbeheer en Voedselveiligheid is van oordeel dat, indien men zich richt op de in het studierapport NOP geschatte ecologische doelen, niet te verwachten is dat strijdigheid met de nog te formuleren instandhoudingsdoelen zal ontstaan. Het is eveneens juist dat zulks de naleving van de Europese milieuriichtlijnen en de voortgang van de Ontwikkelingsschets niet in de weg mag staan. Daarom worden de bevoegde overheden van beide lidstaten, te weten LNV langs Nederlandse zijde en AMINAL, afdeling Natuur langs Vlaamse zijde intensief betrokken bij het doorvoeren van de toets aan de Vogel- en Habitatrichtlijn. Ook de Europese Commissie wordt betrokken.

... *De effecten op de Oosterschelde van het project Overschelde zullen bij de VHR-toets ook bestudeerd moeten worden, dus niet alleen de directe consequenties maar vooral ook de invloed op de (dynamische) processen in het gehele gebied. (19)*

De VHR-toets voor de Ontwikkelingsschets 2010 betreft een beoordeling op strategisch niveau. De passende beoordeling zal dus 'op hoofdlijnen' gebeuren. In de beoordeling zullen al die plannen of

projecten worden betrokken die significante gevolgen kunnen hebben voor het gebied. Of en in hoeverre het project Overschelde significante gevolgen zal hebben, moet blijken uit het Strategisch milieu-effecten onderzoek.

... *Het is noodzakelijk inzicht te geven in hoeverre effecten gecompenseerd kunnen worden; dus ook inzicht geven op welke habitats en soorten effecten te verwachten zijn. Verkenning van alternatieve oplossingen die geen of minder effecten op het estuarium hebben vormt een essentieel onderdeel van de toets.*

De scoop dient voldoende breed te zijn. (19)

In delen van het Schelde-estuarium is de zogenaamde Vogel- en Habitatrichtlijn van de EU van toepassing. Deze schrijft grofweg voor dat ingrepen in het gebied die achteruitgang van bepaalde soorten en (deel)ecosystemen veroorzaken zoveel mogelijk moeten worden beperkt. Als dat niet meer mogelijk is, er geen alternatieven zijn en het zwaarwegend maatschappelijk belang van het project is aange-toond, zullen ze moeten worden gecompenseerd. In het Strategisch MER zal worden getoetst in hoeverre de alternatieven en varianten dit soort gevolgen hebben. Mogelijke mitigerende en compense-rende maatregelen zullen in het Strategische MER worden benoemd.

De concrete formulering van een pakket compensa-tiemaatregelen vormt geen onderdeel van het Strategisch MER. De keuzes van mogelijke maatregelen worden opgenomen in de Ontwikkelingsschets 2010.

... *In paragraaf 3.5 lijkt het nulalternatief voor 'natuurlijkheid' buiten de boot te vallen. Echter, ook hier is een referentiekader voor het beschrijven en beoordelen van de effecten van andere alternatieven nodig. In het bijzonder dient aandacht te worden besteed aan de beschrijving van de autonome ontwikkelingen die zich zullen voordoen bij het*

bestaand beleid en bestaande wet- en regelgeving, meer bepaald de Vogel- en Habitatrichtlijn. (29)

In paragraaf 3.5 van de Kennisgeving is het nulalternatief alleen voor veiligheid en toegankelijkheid nader uitgewerkt. Hierdoor is mogelijk het beeld ontstaan dat voor natuurlijkheid geen nulalternatief en geen referentiesituatie wordt uitgewerkt. Dit is echter niet het geval. De algemene omschrijving van het nulalternatief in het eerste deel van paragraaf 3.5 is van toepassing op projecten en maatregelen binnen alle drie de prioritaire thema's: veiligheid, toegankelijkheid en natuurlijkheid.

... *Aangezien Speciale Beschermingszones onder de Vogelrichtlijn niet enkel werden aangeduid op basis van bijlage 1-soorten, kan men het beste ook de effecten op de andere soorten waarvoor deze gebieden als Speciale Beschermingszone aan Europa werden aangemeld (bv. soorten die voldoen aan het 1% criterium) zo kwantitatief mogelijk bepalen. (29)*

In het Strategisch MER wordt niet alleen naar soorten van bijlage 1 van de Vogelrichtlijn gekeken.

De gehanteerde selectiecriteria zijn:

- Soort is kwalificerend voor SBZ Westerschelde volgens bijlage 1 van de Vogelrichtlijn (daar horen de soorten die in drempeloverschrijdende aantallen voorkomen ook bij) óf
- soort komt voor op de NI of Vlaamse Rode lijst (geldt alleen voor broedvogels);
- Soort voldoet aan een of meer criteria) óf
- Soort is doelsoort voor het Natuurdoeltype 2.16 (begeleid natuurlijk estuarium).

... De passende beoordeling van de VHR wordt nergens concreet uitgewerkt. Het zou overzichtelijker zijn om dit in een apart hoofdstuk uit te werken.
(54)

Het is correct dat de opmaak van een passende beoordeling op basis van artikel 36 ter van het decreet natuurbehoud van 21 oktober 1997 verplicht is voor bepaalde plannen. De opmaak van deze passende beoordeling zal wel degelijk geïntegreerd worden binnen het Strategische MER. Zie hiervoor ook o.m. pagina 4 en 43 van de Kennisgeving, waar de opmaak van een passende beoordeling wordt aangekondigd. Deze beoordeling zal derhalve een eigen, specifieke plaats krijgen binnen het kader van het Strategisch MER. De cumulatie van effecten zal daarbij worden meegenomen.

9 | Rectificaties

In sommige reacties worden terecht onvolkomenheden of fouten in de Kennisgeving opgemerkt. Deze reacties zijn in dit hoofdstuk opgenomen als rectificaties op de Kennisgeving.

... *In bijlage 9 is het geschil tussen de Europese Commissie en Nederland met betrekking tot de natuurcompensatie gekoppeld aan de tweede verdieping (uitvoering van Verdrag 1995) geplaatst onder beleidsmatig kader (laatste bullet). Dit kan beter bij de beschrijving van het Europees juridisch kader geplaatst worden. (28)*

... *Er wordt bij het beleidsmatig kader verwezen naar het 'milieubeleidsplan van Provincie Antwerpen 2001-2006'. Deze verwijzing is niet correct. Provincie Antwerpen heeft een provinciaal milieubeleidsplan 1998-2002. Het ontwerp van het nieuwe Antwerps provinciaal milieubeleidsplan 2003-2007 lag van 28-4-2003 tot 28-6-2003 ter inzage tijdens een openbaar onderzoek. (52)*

... *Nergens wordt verwezen naar de Akte van Wenen (1815) en het Scheidingsverdrag (1839) en de vrijheid van scheepvaart. Ook de EU-regelgeving inzake TEN's, 'mainports' en 'highways of the sea' ontbreekt. (49)*

Deze zullen worden toegevoegd aan juridisch kader (Europa).

De tabel B6-6 bevat foutieve cijfers. (88)
De correcte tabel staat op de volgende pagina.

Tabel B6- 6: Overzicht maatregelenets A en B

Pakket A

	01 VlaRa	02 VliHan	03 HanGr	04 GrBur	05 BurTm	06 TmDem	07 DemGt	08 Durme	09 ZeDNe	Totaal
Kribben	-	50	-	-	-	-	-	-	-	50
Afgraven schor	400	-	-	43	45	-	-	-	-	488
Uitpolderen	750	2000	694	682	252	366	74	804	372	5993
GGG	-	-	-	-	454	-	-	-	-	454
Doorlaatmiddel	-	-	-	168	-	152	71	-	717	1108
Dijkherlocatie	-	-	-	-	-	-	-	152	1376	1529
Wetland ontwikkelen	-	-	-	-	64	970	1498	283	333	3148
	1150	2050	694	892	815	1488	1643	1239	2799	12770

Pakket B

	01 VlaRa	02 VliHan	03 HanGr	04 GrBur	05 BurTm	06 TmDem	07 DemGt	08 Durme	09 ZeDNe	Totaal
Verondiepen	-	50	330	-	-	-	-	-	-	380
Kribben	-	60	60	-	-	-	-	-	-	120
Afgraven schor	-	10	420	43	45	-	-	-	-	518
Uitpolderen	230	1035	1285	-	23	38	-	74	27	2712
GGG	-	-	294	159	344	245	74	194	-	1310
Doorlaatmiddel	-	-	-	112	-	152	41	33	540	878
Dijkherlocatie	-	-	-	-	-	-	-	-	790	790
Wetland ontwikkelen	-	-	-	455	387	575	-	797	616	4338
Beheerslandbouw	-	-	-	-	-	477	1509	135	118	730
	230	1155	2389	769	799	1488	1624	1233	2091	11776

bijlagen

bijlage 1	Waar vindt u antwoord op uw reactie?	46
bijlage 2	Verklaring van de meest gebruikte afkortingen	51

bijlage 1

Waar vindt u antwoord op uw reactie?

In onderstaand overzicht is per inspreker aangegeven in welke delen van deze antwoordnota de reactie is beantwoord. Omdat de meeste inspraakreacties meerdere onderwerpen bevatten, is het mogelijk dat u als inspreker in verschillende hoofdstukken antwoorden op uw reactie vindt.

1	ing. J. van Houte, THOLEN	1	2.4	4.2.3					
2	dhr. B. Naerebout, VLISSINGEN	1	2.6						
3	ZLTO, GOES (namens: Pluimveeopfokbedrijf Sinke V.O.F., KRUININGEN en Bloemenkwekerij Sinke, KRUININGEN)	1							
4	P.W. Stuij, TERNEUZEN	1	2.4						
5	Lijst Pim Fortuyn Zeeland Terneuzen, TERNEUZEN	1							
6	J. van Harmelen, AXEL	1	2.5	3.3	4.1	6.2			
7	A. Rosendaal, ZUIDZANDE	1	6.3						
8	Delta N.V., MIDDELBURG	1							
9	dhr. A.E.J. Reimerink, KAPELLE	1	2.1	2.4	4.2.1				
10	Gemeente Hulst, HULST	1	6.2	7.5					
11	Vereniging Redt de Kaloot, NIEUWDORP	1							
12	Stichting De Levende Delta, GOES	1	2.1	6.4					
13	P.A. de Kever en mevr. J.S.M. de Kever-Pankow, OSSENISSE	1							
14	P.K. Verbrugge, WAARDE	4.2.1	5.2	5.3	6.2	7.2			
15	Vereniging Naieve Ouderen, VLISSINGEN	1	6.1	7.4					
16	Stichting Leefbaar Zeeland, ELLEWOUTSDIJK	1	5.1						
17	A.B. Mink van der Molen, UTRECHT	1	3.4	6.3	8				
18	ZLTO, GOES	1	5.1	7.5					
19	Ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit, directie Zuidwest, DORDRECHT	2.5	5.1	8					
20	Stichting Strandexploitatie Walcheren, DOMBURG	1	5.1						
21	Ondernemingsvereniging Hontenisse, KLOOSTERZANDE	6.2							
22	OVET B.V., TERNEUZEN	1	5.4						
23	Rijksdienst voor het Oudheidkundig Bodemonderzoek, AMERSFOORT	7.5							
24	Dow Benelux B.V., TERNEUZEN	6.2							
25	Strandbelangen Vereniging Valkenisse, VLISSINGEN	5.1							
26	Bewoners Belanghebbenden Groep Moerdijk- Zandvliet, BERGEN OP ZOOM (mede namens Vereniging Bewoners Belanghebbenden B.o.Z., e.o.)	1	2.3	3.1	3.3	3.5	5.1	5.4	7.2 8
27	P. Meeusen, VLISSINGEN	2.4	3.5	4.2.3					

28	Zeeuwse Milieufedratie, GOES	1	9								
29	Natuurpunt VZW, MECHELEN	5.3	6.4	8							
30	B.W.G. Otten, RILLAND	4.2.2	4.2								
31	mw. M.W. Meerman- van der Markt, VLISSINGEN	1									
32	Zeeland Seaports, TERNEUZEN	1	5.4								
33	mw. ir. S. Korman, VLISSINGEN	5.1									
34	dr. R.J. Scheele, TERNEUZEN	1	5.1								
35	Vereniging van Pachters van Staatsgronden in Zeeuws-Vlaanderen, PHILIPPINE	3.6	6.2	6.3	7.5						
36	Waterschap Zeeuwse Eilanden, GOES	1	2.4	4.2.1							
37	Gemeente Borsele, HEINKENSZAND	1	3.5	5.4							
38	Camping 't Hellegat, ZAAMSLAG	1									
39	Partij voor Zeeland, VEERE	2.4	3.5	5.4							
40	Dorpsraad Nieuw-Namen, NIEUW NAMEN	1	5.4								
41	Brabants Zeeuwse werkgeversvereniging, SAS VAN GENT	3.5	7.5								
42	Ministerie van de Vlaamse Gemeenschap, Afd. ROHM West-Vlaanderen, Monumenten en Landschappen, BRUSSEL	1	3.1	5.3	7.4						
43	Boerenbond, Arrondissementen St. Niklaas en Dendermonde, RUISBROEK	1	4.1	6.2	7.5						
44	L. Vercauteren, BORNEM	1	2.4								
45	Boerenbond Leuven, LEUVEN	1	7.5								
46	Gemeentelijke havenbedrijf Antwerpen, ANTWERPEN	1	2.2	3.6	5.1	5.3	5.4	7.2			
47	J.J. Peters, BRUSSEL	1	2.2	5.3	5.4	7.2					
48	Kamer van Koophandel en Nijverheid van Antwerpen- Waasland, ANTWERPEN	1									
49	Antwerpse Gemeenschap voor de Haven, ANTWERPEN	1	2.1	5.3	9						
50	Natuurpunt WAL, ZWIJNDRECHT	1	2.4	7.1	7.3						
51	mw. A. Vanhille, GENT	1	4.1	5.4	6.2						
52	Gemeente Zwijndrecht, ZWIJNDRECHT provincie Antwerpen	3.1	5.2	5.3	7.5	9					
53	Ministerie van de Vlaamse Gemeenschap, ANIMAL, afd. Algemeen Natuur en Milieubeleid, sectie Lucht, BRUSSEL	2.4	7.5								
54	Ministerie van de Vlaamse Gemeenschap, Afdeling Natuur, BRUSSEL	1	4.2.3	6.2	6.3	7.4	8				
55	Ministerie van de Vlaamse Gemeenschap, ANIMAL, afd. Algemeen Natuur en Milieubeleid, cel VR, BRUSSEL	5.2									
56	Vlaamse Landmaatschappij, BRUSSEL	3.5									
57	Gemeente Destelbergen, DESTELBERGEN	1									
58	Provincie West-Vlaanderen, SINT ANDRIES	2.4									

59	Het wijkcomité Jabeke, WETTEREN	1							
60	Durme v.z.w. Regionale Vereniging voor natuur- en milieubeheer, LOKEREN	1	2.4	7.5					
61	dhr. A. van de Sompel, KALKEN	1	6.2						
62	v.z.w. Kolena, LAARNE-KALKEN	1	6.3						
63	Ministerie van de Vlaamse Gemeenschap, afdeling Bos en Groen- Oost-Vlaanderen, GENT								
64	Gemeente Temse, TEMSE	3.5							
65	Ministerie van de Vlaamse Gemeenschap, afdeling Natuurlijke Rijkdommen en Energie, ASSELT	5.3							
66	Ministerie van de Vlaamse Gemeenschap, afdeling ROHM Oost-Vlaanderen, Monumenten en Landschappen, GENT	3.3	7.5						
67	M.A. van Es, VLISSINGEN (mede namens: ir. N. Kloet)	1							
68	Gemeente Terneuzen, TERNEUZEN	1	5.2	5.4					
69	Provincie Zeeland, MIDDELBURG	1	2.3	3.1	5.4				
70	Gemeente Vlissingen, VLISSINGEN	1	2.4	2.6	4.1	5.4			
71	Gemeente Veere, DOMBURG	1							
72	Gemeente Reimerswaal, KRUININGEN	1	4.2.1	4.2.2	5.1	5.4	6.3	7.5	
73	Onbekend	2.4	4.2.3						
74	College van Burgemeester en Schepenen, BEVEREN	1	3.2	3.5	7.5				
75	Gemeente Knokke-Heist Milieudienst, KNOKKE-HEIST	1							
76	Vlaams Economisch Verbond, BRUSSEL	1	2.2	5.1	5.3	7.2			
77	Ministerie van de Vlaamse Gemeenschap, afdeling Land- en Tuinbouwvorming, BRUSSEL	7.5							
78	Gemeentebestuur van Willebroek, WILLEBROEK	2.4							
79	W. Vermeire, MERELBEKE	1	3.6	6.2	7.4				
80	Ministerie van de Vlaamse Gemeenschap, Instituut voor het Archeologisch Patrimonium, BRUSSEL	7.5							
81	Port Authority Zeebrugge, ZEEBRUGGE	5.4							
82	fam. J.W. van der Heul, OUDELANDE	1							
83	P.J.M. de Nijs, WALSOORDEN	6.3							
84	Ministerie van de Vlaamse Gemeenschap, Monumenten en Landschappen Antwerpen, ANTWERPEN	7.5							
85	Departement Leefmilieu Dienst Milieu en Natuurbehoud, ANTWERPEN	1	2.2	3.6	5.1	5.3	5.4	7.2	
86	dhr. F. den Abbale, BERLARE	1	3.6	4.1					
87	Provincie Oost Vlaanderen, Gemeentebestuur Waasmunster, WAASMUNSTER	6.2	6.3						
88	dhr. F. de Bondt, SINT-NIKLAAS	1	4.1	6.1	7.5	9			

89	dhr.J. Koemanm, KRUININGEN	1		
90	dhr.P. van de Maas, KORTGENE	1	2.4	3.1
91	Algemeen Beland Hulst, ST JANSTEEN	1		
92	dhr.C. Goossens, WAASMUNSTER	7.3		
93	dhr.O. Burm, BELSELE	1		
94	dhr.K. Wiskerke, OUDELANDE	1		
95	dhr.P. Allewijn, KRABBENDIJK	1		
96	dhr.J. van Mol, BEVEREN	2.4	5.3	
97	dhr.VandenBerghe	1		
98	dhr.Blanckaert	1		
99	mw.Dierickx-Roels	1		
100	dhr.H.D. Strookman, GOES	7.3		
101	dhr.A.V. Geerlings, GOES	1	5.4	
102	dhr.A. Lanssens	5.4		
103	dhr.D. de Regt, ZAAMSLAG	1		
104	Landbouwvereniging de Reigersberg, ZLTO Oost Zuid Beveland, RILLAND	7.5		
105	dhr.C. van der Meijden, YERSEKE	1	5.4	
106	dhr.F. van der Zwaluw, RILLAND	5.2		
107	dhr.J. Lobbezoo, KRABBENDIJK	4.2.2		
108	dhr.F.J. Lindenberg, KRABBENDIJK	1	5.4	

bijlage 2

Verklaring van de meest gebruikte afkortingen

GGG	Gecontroleerde gereduceerde getijdengebieden
GOG	Gecontroleerde overstromingsgebieden
LNV	Ministerie van Landbouw, Natuurbeheer en Voedselkwaliteit
MER	het Milieueffectrapport (eindrapport)
MKBA	maatschappelijke kosten-batenanalyse
MMA	Meest milieuvriendelijke alternatief
MOVE-rapport	rapport Monitoring van de effecten van de laatst uitgevoerde verruiming
NOP	Natuurontwikkelingsplan
PMR	Project Mainportontwikkeling Rotterdam
RWS	Rijkswaterstaat
ProSes	Projectdirectie ontwikkelingsschets Schelde-estuarium
PZC	Provinciaal Zeeuwse Courant
ROB	Rijksdienst voor het Oudheidkundig Bodemonderzoek
S-MER	Strategisch Milieueffectenrapport
s.m.e.r.	Strategische milieueffectenrapportage
TEU	Twenty Feet Equivalent Units
VERA	Verbinding Roosendaal-Antwerpen (goederenspoor)
VHR	Vogel- en Habitatrichtlijn
WCT	Westerschelde Container Terminal
ZLTO	Zuidelijke Land- en Tuinbouworganisatie

Colofon

opdrachtgever
opdrachtnemer
titel

ProSes
Consortium Arcadis - Technum
Antwoordnota
Inspraak Kennisgeving Strategische milieueffectenrapportage
Ontwikkelingsschets 2010 Schelde-estuarium

contactpersonen

Jon Coosen en **Marjan De Grootte**

datum
docbase

april 2004
12854

Projectdirectie ontwikkelingsschets Schelde-estuarium

Postbus 299

NL- 4600 AG Bergen op Zoom

Jacob Obrechtlaan 3

NL - 4611 AP Bergen op Zoom

T +31 (0)164 212 800

F +31 (0)164 212 801

I www.proses.nl

E info@proses.nl